

Шана загиблим, честь героям!

Георгій ЛУКЯНЧУК,
фото автора

14 жовтня по всій країні відбулися масові мітинги та урочисті заходи, присвячені Дню захисника України. У різних містах як громадськість, так і політики поклали квіти до меморіалів загиблих, відбулися ходи і відкриття нових пам'ятників на честь захисників України. У столиці десятки тисяч людей зібралися в центрі біля пам'ятника Шевченку. У марші в Києві окрім власне військовиків та волонтерів взяли участь "Нацкорпус", ВО "Свобода" і Правий сектор та інші політичні й громадські організації. Біля пам'ятника Тарасу Шевченку виступили представники політичних сил, які беруть участь в нинішніх місцевих виборах. Колони людей крокували вулицями з розгорнутими прапорами і транспарантами "Марш УПА", "Ні капітуляції" тощо. Учасники київського мітингу дійшли Хрещатиком до Майдану Незалежності. Під час ходи активісти в колонах запалювали файери, скандуючи: "Бандера — наш герой, Покрова — наше свято!". Далі колони рушили вулицею Небесної Сотні під Офіс президента з вимогою прийняти закон про колабораціоністів. На мітингу перед Офісом президента учасники акції озвучили владі політичні вимоги, серед яких:

- припинити обмеження українських військовослужбовців у веденні вогню у відповідь на обстріли російських військ і найманців на Донбасі.

- ухвалити закон "Про захист української державності від колабораціонізму", згідно з яким в українському правовому полі буде введено поняття "колаборанти", а також створять спеціальну комісію, яка розглядатиме злочини колаборантів;

- забезпечити дієву реакцію СБУ і Національної поліції на проросійську діяльність громадян України, які з 2014 року були помічені в колабораціонізмі;

- ініціювати позбавлення ліцензії на мовлення проросійських каналів 112, NewsOne, ZIK, Наш, Інтер, Київ Live;

Святування Дня захисника України відбулось і в інших великих містах країни. Зокрема у Дніпрі на Алеї пам'яті встановили нову стелу з іменами загиблих бійців АТО/ООС.

У Харкові на Алеї Героїв відкрили 16 нових пам'ятників полеглим захисникам України. На кладовищі зібралися рідні загиблих військових, їхні побратими, активісти і добровольці. Вони вшанували загиблих хвилиною мовчання і поклали квіти до пам'ятників полеглим Героям.

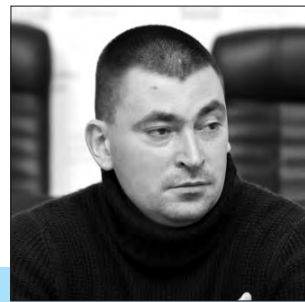
В Одесі поклали квіти до Меморіального каменя на честь воїнів, які віддали своє життя за незалежність і цілісність України. У церемонії взяли участь військовослужбовці, представники органів

влади, громадськість. В пам'ять про загиблих українських захисників провели молебень.

У Львові ветерани Збройних сил України провели марш на честь захисників країни. До них приєдналися сім'ї тих, хто поклав життя за українську державу, волонтери і ті, хто підтримував ініціативу. У місті з нагоди Дня захисника України на меморіалі героїв Небесної Сотні ветерани УПА і почесна варта Національної академії сухопутних військ підняли національний прапор. Після урочистого підняття прапора відбулася спільна молитва. Ветерани та військові академії отримали подяки від громади міста.

У Полтаві до Дня захисника відкрили Стіну пам'яті полеглих за Україну в музеї важкої бомбардувальної авіації. На ній є фотографії та історії майже 4 тисяч воїнів, загиблих на Донбасі. Більш ніж 150 із них — мешканці Полтавщини.

ЮРІЙ МИХАЛЬЧИШИН

2

ПАМ'ЯТІ О. ПОНОМАРЕВА

4

ПРОФЕСОР М. ТИМОШІК І ЙОГО УЧНІ

8–10

ІВАН ЛЕНЬО

11

ОЛЕНА БОНДАРЕНКО

12–13

Геть літературу зі ЗНО — і кому полегшає?

Олеся КОВАЛЬЧУК,
Заслужений учитель України,
лауреат премії ім. Бориса Грінченка,
просвітянка, Волинь

"Ото на сьогодні при тій клятві коронації хоч одне в нашій школі роблять добре, — каже бабуся десятикласника, почувши новину про плановані зміни в ЗНО. — Тепер нам обом буде легше, бо сам онук читати лінується, за "дебільником" світу не бачить, а мені вже несилу перечитувати і переказувати йому великі тексти за програмою. Не стане екзамєну з літератури, то навіщо буде дуже вникати у її вивчення".

Наразі, як би не страшно в це повірити, літературу із ЗНО новоприйнятим законом таки вилучено для вступників на всі спеціальності, окрім гуманітарних — тобто, для більшості претендентів на здобуття вищої освіти.

Словом, за обивательською логікою має суттєво полегшати і лінькуватим до навчальної праці, і їхнім домашнім кураторам, і несумлінним учителям, і перевірчальним службам, і, певно, самому ініціатору — УЦОЯО (Українському центру оцінювання якості освіти), укладачам тестових завдань, та й усьому МОНу з Верховною Радою вкупі, які авторитетно засвідчили, наскільки ревно оберігають вони студіюючу молодь від перенавантаження.

Та, вочевидь, нікому з них не втямки, що найперше суттєво полегшає тій силі, від зловтішних очікувань якої застерігала у соцмережах притомна громадськість, обурюючись політичною сліпотой ініціаторів. Узагальнене ім'я її — п'ята колона, що суто в нашому національному просторі успішно функціонує як затятий ворог українства.

Слів немає: тягнути до 20 предметів у підлітковому віці — не всім під силу. Але — не туди б'єш, Іване.

Ні, не з доброго ж дива ця "полегшувальна" опіка нагадала педагогам з певним стажем час "боротьби за злиття націй". Ко-

ли в освітньому просторі по-єзуїтськи винахідливо просувався далекоюсяжний намір "устранити перегрузку учасників за шьот національнава кампанента". Сьогодні вже не можна не знати, задля чого тоді вдавалися до підміни понять, замаскованої під інтереси відповідного споживача. Однак... Втім, не постукавши по дереву, не будемо з тими синдромами короткої пам'яті заходити у недобріх здогадах аж так далеко. Водночас не випадає без тривоги спостерігати за відсутністю активної адекватної реакції суспільства, коли все частіше чиясь комерційна, а надто політична, вигода чи просто непрофесійні та безвідповідальні дії чиновництва видаються за турботу про благо для всіх, за державницьке мислення.

Отож не вважаймо, дорогий читачу, за неонов'язковий труд у колі своїх близьких чи й далеких знайомих поміркувати, які втрати чекають на нашу кохану юнь, якщо новоприйнятий закон запрацює на повну силу і задуманим чином українська література потрапить до розряду не особливо серйозних предметів у шкільному навчальному циклі. А добре поміркувавши, докладаймо усіх можливих зусиль, аби його відкликали в найближчому майбутньому.

Закінчення на стор. 3

Юрій МИХАЛЬЧИШИН. Ера порожнечі: сто років самотності націоналізму

жадміністрації, ЦК компартії — в Адміністрацію президента.

Тільки Верховну Раду не перейменували — і так добре. Комсомольці стали банкірами, фарцовщики — бізнесменами. Лиш олігархи замість Політбюро. АП замість ЦК. Замість Москви — Вашингтон та Сорос. Замість першотравневих парадів — гей-паради.

Без жодних підручників ми знали, що націоналізм за визначенням передбачає антиглобалізм, оскільки бореться за найважливіші національні інститути — державу та народовладдя проти режиму світового уряду та світового громадянства. У світі зубожіння, деградації, занепаду, хаосу, страху, блюзнірства, звиродніння, жлобства, боягузтва, націоналізм — це глобальний принцип наведення порядку.

Ми розуміли, що “моральні авторитети” — це політично ангажовані негідники, яким платять гроші за ретранслювання політкоректних догм. “Політичні експерти” — грантожери, сексоти та графомани. “Фінансові аналітики” — це агенти міжнародного бандинського капіталу. “Толерантність”, яка не може і не хоче відстоювати свою правду — це радше боягузтво. Популярним політичним експертам варто нагадати класиків: “Спати з Леніном — не означає розбиратися в ленінізмі”. (с) Й. В. Джугашвілі-Сталін.

Всі країни називають себе “демократичними”, але реально-го народовладдя не існує. Західні держави займаються експортом демократії на конкурсній основі насамперед тому, що після зміни нелояльних еліт на лояльніх позбавлених “авторитарних” державницьких інститутів країни виявляються повністю відкритими до зовнішнього управління.

Інтуїтивно ми відчували, що будь-яким елітам вигідно, аби громадяни навіть не намагалися впливати на політичні та суспільні процеси. Щоби не було розвитку ефективних профспілок, щоби не створювались реальні народні політичні партії з масовим членством, щоби Церква ставала на бік грошолобів і не протистояла сакралізації капіталу, щоби не було протестів проти диктатури грошей, щоби не було справжнього громадянського суспільства, покликаноного перебрати певні функції держави та корпорацій і позбавити їх монополії на контроль над людьми.

В Україні, як і в світі, політичний вплив партій вимірюється не так можливістю залучити голоси виборців, як спроможністю профінансувати виборчу кампанію. Політика як концентрований вияв боротьби за владні, фінансові, інформаційні та соціальні ресурси в

умовах хижацького капіталізму та штучно обмеженої конкуренції перетворюється в найприбутковішу сферу економіки.

Посередність буває вродженою, набутою і нав’язаною. Прикро, коли вони всі зустрічаються разом і формують еліти.

Еліти не конкурують між собою, бо це неефективно, нудно та нецікаво, якщо можна кооперувати для спільного протистояння масам, тобто народу. Сьогодні ніким не уповноважена на це меншість, яка користується усією повнотою свободи в ліберальному розумінні, не лише здобула її за рахунок експлуатації тих, у кого такої свободи немає, але й на додачу зневажає їх. “Еліта” ненавидить таких, як ми, користуючись при цьому цілком щирою взаємністю. Ненавидить і боїться.

Взагалі, нормальні мислячі люди споконвіку вважали, що демократія як народовладдя є там, де нація самостійно визначає свою долю. У нас “демократії” чомусь широко переконані, що демократія — це влада “демократів”, тобто власне їхня влада. Найпідступніший парадокс так званої “демократії” полягає в тому, що політичні та економічні рішення приймаються від імені народу людьми, яких народ, власне кажучи, ні на що подібне не уповноважував. А де “демократія” без народовладдя, там націоналізм без нації, там чекай біди зусбіч.

Що мали б робити українські

інтелектуали? Правильно зорієнтуватися в каламутному просторово-інформаційному континуумі: бути дороговказом, а не флюгером. Хоча б для тих, хто давно поруч і ніколи не губився за обрієм. Захищати і підтримувати ренесанс замість декадансу, силу ідей проти грошових мішків, традиції проти мультикультуралізму, рішучість замість підлабузництва, спротив замість толерування. Вчорашні триумфатори згинуть, і ми посміхатимемось назустріч ночі, що народить вічний день. Натомість мутація статусу інтелектуала в нашому суспільстві краще за інші критерії демонструє відрив від Європи: мінімум інтелігентності, декларативна зверхність і обслуговування різних душогубів та ошуканців. Така токсична реальність.

Корупція в таких суспільствах, як наше, має не системний, а системоутворюючий характер в архітектурі владних відносин. Головний метафізичний сенс влади — її утримання та примноження. Це без жодного макіавеллізму зрозуміло: хто не у владі, той не має зеленого уявлення про те, як вона функціонує, що вона може і які обмеження зустрічає. Олігархічний капіталізм є економічною формою інституалізації політичної корупції та руйнації національного суверенітету кримінальними інтербригадами, що вдають з себе “еліту”. Коли ж це замкнене коло намагаються розірвати не нормальні українські люди, а інтелектуальні та моральні банкрути, ненависники народовладдя та свободи слова, вони перетворюють його в спіраль.

Традиційна радянська модель суспільних відносин, у якій функцію контроліти виконувала творча та технічна інтелігенція, так само неактуальна, як і досвід державного будівництва Австро-угорської монархії, де функцію контроліти взяло на себе греко-католицьке духовенство. Постмодерною утопією виглядає спроба сконструювати в постреволюційних умовах України 2014 — 2016 рр. контроліту з “проактивної частини громадянського суспільства” (статусних медіаперсоналій, антикорупційних громадських активістів та експертів).

Альтернативою ультраконсервативного походження, згенерованою в надрах субкультурного “правого комсомолу” стала ідея “української хунти”, де роль контроліти відведена командному складу колишніх добровольчих батальйонів та радикальних громадсько-політичних діячів.

Колись у Галичині греко-католицька Церква, провадячи просвітницьку та організаційну роботу для формування нової еліти, робила ставку на сільську молоддь. Компартія працювала з робітничою молоддю. Теперішня глитайська зграя підбирає юристів, урбаністів, дизайнерів, IT-шників і бло-

...Головна помилка усіх ідеалістів та романтиків, звичайно ж, в тому, що вони намагалися і продовжують намагатися апелювати до свідомості. Так, ніби люди, які живуть в гіпнотичному трансі, здатні почути голос свідомості та повстати. Цілком очевидно, що більшість людей успішно проживає свої життя, так і не приходячи до свідомості. Важко сказати, як вони самі до цього ставляться. Ставлення до чогось передбачає певну рефлексію, яка просто не потрібна людям у повсякденному житті.

Востаннє світ жив надією на революцію у 1960-х роках. Визволення Африки, рух неприєднання, щирі та харизматичні вожді повстань, які давали народам нове життя та нові надії. Керманіч Мао, дідусь Хо та товариш Че цінно колосальних надзусиль, прорахунків і відвертих провалів на межі виживання народів своїх країн зупинили наступ американського глобального проекту і спробували перетворити Третій світ в арсенал світової революції. Закінчилось це, як ви самі розумієте, погано.

Реакціонери прагнуть виграти час. Революціонери намагаються прискорити його біг. Перші затакують, другі поспішають.

Інвестори революції. Ідеологи революції. Трибуни революції. Полководці революції. Технологи революції. Менеджери революції. Санітари революції. Офіціанти революції. Сантехніки революції. Лакеї революції. Трунари революції.

Протистояти цьому десятиліттями сляк-так намагається організований політичний націоналізм. У вічній опозиції до Системи. Але окрім мобілізації протестного електорату, функція опозиції полягає в створенні системи маркерів легітимності актуального політичного режиму та правлячої політичної еліти через системну об’єктивізовану критику принципів і результатів державного управління. А якщо цього немає, то це те ж саме, що співати під “фанеру” тексти на зразок “я убью тебя, лодачник!”.

Націоналізм в політиці в епоху глобалізаційної агресії — це те саме, що моногамний шлюб як форма соціальної організації. Гендерні песиголовці з волохатими серцями ненавидять націю та моногамну вірність однаково, і прагнуть знищити водночас. Та доки є ми, націоналісти, є наша нація, і є уста чарівні та очі зелені — плюгава галайстра не пере- може. І зараз, і завжди.

Одвічний доленосний вододіл для політичного організованого націоналізму в Україні: дрейфувати на периметрі чужих політехнологічних акцій та ворожих спеціальних інформаційних операцій, або зробити врешті заяву на власну суб’єктність. Ціною протистояння не тільки кремлівським вурдалакам і виведеним в чужинській реторті гомункулам, але і мільйонам співгромадян-українців.

Чому у нас бракує суверенного мислення? Не тільки тому, що недоумки в нашій частині світу ще не перевелися. Коротка оперативна пам’ять, нищий міф про те, що багаті завжди праві, абсурдна етична ситуація, коли полікуртки-занки вчать моральності, а лихі ловці душ підраховують злочин, — от деякі неочевидні причини.

А ще: дефолт людського капіталу. Стагнація совісті. Інфляція нищості. Рецесія відданості. Девальвація жертвовності. Зупинити кризу і вижити разом — грона гніву і безумство хоробрих як єдиний антидепресант. Направду трагічним у нас є лише дефіцит солідарності, суцільна некондиція духу побратимства (тільки завдяки фронту люди відшукали втрачене за темні роки лихоліття відчуття дружнього ліктя), коли невтомна діловитість, ватяна апатія і очі слимакового кольору тиснуть, наче бетонні плити.

А ще наші люди надзвичайно довірливі. Варто їм тільки сказати щось приємне з телевізора та почухати за вушком — і все. Потім оце постійне відчуття, наче підсунули щось не те. Як героям роману Ярослава Гашека — вршовицького шпіца замість такси. Приватизаційні фантики замість грошей, товчену крейду замість ліків від грипу, хутро замарстинівського крілика замість шиншили, вуґілля з сепарських копанок замість антрациту з ПАР...

На час завершення навчання в гімназії ми з товаришами були твердо переконані в тому, що публіка, яку нам показували по телевізору в новинах і яку так хотілося гронами порозвішувати на ліхтарях, латентно займається систематичним підривом національної державності, поширюючи відверто підлі та лицемірні стереотипи поведінки.

А вони зручно влаштувалися. Перейменували кафедри наукового атеїзму в кафедри релігієзнавства, кафедри наукового комунізму — в кафедри політології, кафедри історії КПРС — в кафедри історії України, кафедри політекономії — в кафедри менеджменту, обкоми партії — в облдер-

ДУМА ПРО 5 ПИТАНЬ

“25 жовтня на виборчій дільниці я задам тобі 5 важливих питань про те, що ми обговорюємо на вулиці, на кухні та в інтернеті, про що сперечаємось з друзями, батьками або таксистами. Про те, про що нас раніше ніколи не питали”.
Володимир ЗЕЛЕНСЬКИЙ

В царині гарантованих прав та свобод
Досить діяти, як раніше —
Тридцять років премудрий український народ

Не питали про найголовніше!
Тридцять років не міг український таксист
Поділитись своїми порадами,
Як ввімкнути нарешті безпековий вміст
В Будапештському меморандумі...
Тридцять років не чув ні один депутат,
Як шокує доярку й юриста,
Що нардепів — чотириста п’ятдесят,
А не десять, сімсот чи триста!
Тридцять років сварилися теща і зять,
Внуки, діти, бабусі і мами
У питанні, на скільки ж у тюрми саджать
Тих, кого все одно не впіймали...
Тридцять років гула від ридань і благань
Кожна кухня Тернополя й Ічні:
Ну коли уже будуть Донецьк та Луганськ
В вільній зоні економічній?!
Тридцять років всі кухні опісля ста грам
В конопляних втопали спорах —
Кухні ж явно видніше, ніж лікарям,
Чим важких лікувати хворих!
Та скінчилися нарешті облудні часи —
Бо дбайливе державне вухо
Пильно слуха віднини усі голоси,
Що волали з експертних кухонь!
Рушити в світле майбутнє роздובаний віз,
Зараз тільки питаємо в кухні
Цінну думку про правильну форму коліс —
Круглі чи прямокутні?!

Юрко КОСМИНА

герів. Думають, їм то допоможе. А от і ні.

Нині багато що змінилося. Аби не розводитись про те, що і як саме, і чому все виглядає доволі песимістично, опортуністично та меркантильно – годиться просто тихо подякувати. Всім тим, хто були до нас. Всім тим, хто був із нами та не дійшов. Всім тим, хто й нині в строю. І навіть поза ним та без одноструку продовжує щоденну боротьбу з ніччю. Згадати одногруппника Сергія Кемського, який загинув у “Небесній сотні”. Згадати світлої пам’яті майора-десантника Володимира Кияна – “Тайфуна”, який довів, що є у нас українські офіцери, а не пострадянське офіцерію. Згадати знайомих ветеранів Савура-Могилу з нетутешньою засагою. Згадати скромних, чесних, щирих і тому беззахисних людей, які щодня і щонаочі тримають останню лінію оборони по недобитих університетських кафедрах, лікарнях, заводських цехах та бібліотеках. Які насиплють дві жмені набойів в каску на останньому блок-посту, віддадуть свою банку згушика та не візьмуть грошей, коли відбортують тобі колесо в старенькому “Фольксваген-транспортері”.

Через 40 років після закінчення війни журналісти запитали колись юного пілота американського стратегічного бомбардувальника Б-29, чи готовий він був морально до того, аби скинути атомну бомбу на Москву та інші радянські міста в апофеозі першопочатків “холодної війни”. “Якщо б наказали, я б і на Нью-Йорк скинув”, – стримано відповів сивочолий життерадісний дідусь-пенсіонер в університетській спортивній куртці. Це зайвий раз доводить, що потрібно невтомно плекати свою духовну красу, а ще ж бути готовим вбивати все те, що загрожує існуванню добра, теплих дитячих долонь і розумного життя на землі. Це дуже предметна логіка, що б там не казали кухонні ховрахи та кумири офісного планктону й ліберальної інтелігенції.

Коли не хочемо повторити долю давніх трипільців, маємо повсякчас пам’ятати: найнебезпечніше – виглядати невпевненим і смішним, тоді тебе почнуть зневажати і перестануть боятися.

Хочете знати, як в Кремлі дивляться на Україну? Приблизно як в СРСР на Південну Корею у 1950-х та Південний В’єтнам у 1960-х. А, отже, вони прийдуть по нас сюди.

За минулих сто років оформились та зажили своїм життям три концепції: Україна як Мало-Росія, Україна як Не-Росія та Україна як Анти-Росія. Жодна дотепер не перемогла. Симптомами згасання націй і людей є: ниття, гниття і забуття. Бережіть себе, свій народ, та займайтеся профілактикою.

Профетичне дежавю: 1920 – 2020. Цикл замкнувся. Все може бути знову: комісари в шкірянках, товариш Маузер, сірі шинелі, сірі обличчя, мармурові торси молодих стрілецьких полковників, сльози на броні бойових машин, полки з козацькими назвами, чорні шлики та чорні багнети, мітинги на фронтах, “аграрна реформа”, інтервенції союзників, Арсенал у вогні, волохаті московські агітатори, соплива отаманщина, свинцевий вітер над Дніпром. Головне – не віддати країну пролетарям-волоцюгам у перших боях і чужинцям в остаточному підсумку. Моліться за новітніх Коновальців і Мельників.

Геть літературу із ЗНО – і кому полегшає?

Закінчення.
Початок на стор. 1

Бо, по-перше, чи взагалі припустимо – надто в контексті новітньої ворожої агресії! – легковажити зі світоглядними дисциплінами, серед яких літературі, безперечно, належить чільне місце? Чи не вона є найпотужнішим джерелом українознавства, пізнання рідних витоків, менталітету, звичаєвого права, історичних процесів, культуротворчих традицій через змалювання конкретних людських доль? До того ж реалії часу постають у художньому слові через бачення і осмислення їх співвітчизниками-інтелектуалами, багатими як хистом, так і громадянською відповідальністю. Важко переоцінити і виховну силу чисельних подвижницьких біографій самих творців вітчизняного красного письменства – і насамперед у плані не показного, а самозреченого служіння українській ідеї. Тарас Шевченко, Леся Українка, Іван Франко, Олена Теліга, Олександр Олесь, Василь Стус – то не просто блискучі митці слова, а й національні герої.

Не ради ж красного слівця мовив свого часу Євген Маланюк: “Як в нації вождів нема – тоді вожді її поети”. Чи можна такого не знати? То хіба може молода людина стати свідомим та успішним будівничим державного майбутнього без уважних студій над цим багатющим знаковим матеріалом як могутнім чинником національної ідентифікації?

По-друге, що теж загальновідомо, белетристика поряд з пізнавальною літературою несе в собі не менш вагому моральну місію.

Що б там не говорили адоратори “чистого мистецтва”, як би їдко не звинувачували опонентів у сповідування “впливології”, у примітивності поглядів на красне письменство, тобто “заскорузлі утилітарні підходи”, читач все одно згідно зі своєю людською природою приміряє до себе переконання, поведінку, навіть “мундири” відповідних персонажів. Хто з учителів не тішився тією жаданою педагогічною результативністю, що дає себе знати щирим розчуленням в дитячих очах, схваленням гідного життєвого вибору і Франкових героїв із “Захара Беркута”, Лесиної Мавки, Климка Вінграновського чи Гри-

горія Многогірного з “Тигроловів” Івана Багряного...

По-третє, уроки літератури покликані функціонувати в школі насамперед задля естетичного вишколу, що є особливо актуальним, коли культуротворчий простір все настирливіше заповняє відвертий перебір з брутальністю і художнім несмаком.

На жаль, останнім часом стало своєрідною модою навіть серед освіченого навкололітературного загалу, де перед ведуть начебто фахові журналісти з “Радіо-НВ” та й “Культура”, безпардонно найжджати і на сам контент програми, і на шкільну практику його опрацювання. Замість уважного проникнення в суспільно-політичні обставини часу, коли поставала наша класика, замість осмислення феномену її існування в умовах бездержавництва, чуємо раз по раз натакати про маргінальність, примітивність, нетолерантність створеного і тим же Котляревським, і Квіткою-Оснот’яненком, і Нечуєм-Левицьким. От і зникли зі школи Квітчина “Маруся”, “Великий льох” та “Тайдамаки” Шевченка, “Боярина” Лесі Українки, “Марія” Улас Самчука – та й не тільки. То чого ж очікувати натомість? Невже продукції амбіційних постмодерністів аля Ірена Карпа з її реінкарнаційними текстами про тумани власної душі разом з фото її ж оголеного тіла у чоловічих французьких журналах? Але то вже предмет окремої важкої розмови.

Не можна погодитися і з тими самозваними експертами, яким здається ніби шкільні уроки тільки й те роблять, що убивають любов до художнього слова і досі викликають неприємні спогади. А звідки ж ви, дорогесенькі, самі – такі талановиті та суперпрогресивні – понабалирали? Чи не попрацювали на ваші досягнення і попередні генерації? Тож не підігруйте егоцентрично отій силі, що і без вас не перестеає осквернювати наші духовні світлиці і не абияк посприяла по’яві одіозного закону.

До того ж, не годиться забувати, що робота з певним художнім текстом як суто мистецьким явищем – хоч і головне, однак далеко не єдине завдання шкільного уроку. Програмою цілком слушно передбачається опанування

наукової складової – засвоєння відомостей з історії літературного процесу, основних теоретичних понять, а заодно й оволодіння навичками літературознавчого аналізу. Як увібгати той безмір роботи у 2 (дві!) півгодини на тиждень (бо ж чверть уроку йде на перевірку знань) – без надсерйозного ставлення до навчального предмету? Зрозуміло, що солідне навантаження у звиклих до меню “95 кварталу” асоціюється з нудьгою domeжною! Та чи випадає йти у таких на повідку?

Врешті, чи можна повноцінно оволодіти рідною мовою без штудіювання нею створеної літератури? До слова, дуже доречними бувають на тлі нинішньої пандемії лихослів’я і в побуті, і укресчліті відкриття сучасними школярами мовного етикету літературних героїв явно не аристократичного походження. До прикладу, п’яниця Чіпка звертається до дружини свого однолітка з проханням розпочати обід першою (бо так було прийнято у “відсталому дореволюційному” селі ставитися до жінки): “Коб ви, паніматко”. А сварливі Кайдаші чи Лукашева мати з Килиною уміли довести одне одному до печінок і без звичної тепер нецензурщини. І що вже казати про лексичні скарби ніжності у розмовах закоханих Наталки й Петра, Оксани та Яреми, Івана й Марічки...

Врешті, перераховувати усі плюси для становлення національної ідентичності, пов’язані з відповідальним вивченням рідної літератури – то все одно, що лічити зорі в небі. Від чого ж хочуть розвантажити майбутніх інженерів, програмістів, економістів?

...Ні, такі немислимо аж на тридцятому році нашої Незалежності не добачати загроз національній безпеці, дивлячись на шкільну освіту крізь московські окуляри. Хай же ефективно відлунує у нашій школі пристрасне послання і собі, і кожному з нас незабутнього Василя Симоненка про україноцентричну вірність:

Бо нива ця – моя.
Тут я почну зажинок,
Бо кращий урожай
Не жде мене ніде.
Бо тисячі доріг
Мільйон вузьких стежинок
Мене на ниву батьківську веде.

Олеся КОВАЛЬЧУК

ПРОТИАНГЛІЗМ від Ірини Фаріон. Подача 6

Дисбаланс між державною українською мовою та засиллям як не російської, то англійської викликає обґрунтовану тривогу про самостійність нашої української перспективи й місце України на світовій політичній шахівниці.

Прикметно, що наш знаменитий композитор Микола Лисенко в одному зі своїх листів, що писаний російською мовою впереміш із українською, зауважує, що поширення англійської мови впливає винятково зі ставлення носіїв до своєї мови, їхньої гідності та самодостатності – звідси сила й авторитет їхньої держави: “...англичане, хоть ты его зарежь, не будет иначе говорить, как по-английски, где бы то ни было. До чего этот уважаемый народ сумел высоко поставить себя среди других национальностей и заставить уважать свою рідну мову, что даже в консерватории для них был переводчик речи [...] англичанам, верно, будут и лекции читать по-английски, бо они ни в зуб не знают никакого языка, так же как и весьма редкий немец за исключением своего”. Тож навчимося в англійців шанувати своє – українське:

“моніторинг засобів масової комунікації” – *monitoring* 1. “контроль”; 2. “ретельна перевірка”; 3. “підслуховування”, “радіо перехоплювання”; 3. *фіз.* “дозування”; 4. *фіз.* “дозиметричний контроль” – БАУС; “налаштовувати”, “перевіряти якість передачі” (АРС, с. 477); “комплекс наукових, технічних, технологічних, організаційних та інших засобів, які забезпечують систематичний контроль (стеження) за станом та тенденціями розвитку природних, техногенних та суспільних процесів”; **відстеження, спостереження** (зі звуженим значенням) “систематичне спостереження, вивчення, оцінка та прогнозування певних явищ, станів, процесів у природі та суспільстві для запобігання критичних ситуацій” [44, с. 156],

моніторинг – відстеження, спостереження;

“подкаст” – цифровий аудіо-, відео- чи текстовий матеріал, створений у форматі, зручному для поширення / прийому сучасними мобільними комп’ютерними засобами” – *podcast* “цифровий аудіо- або відеофайл або запис, зазвичай частина тематичної серії, які можна завантажити з вебсайту на медіапрогравач або комп’ютер” [88]; *iPod* “назва портативного програвача музики” + слова *broadcast* 1. “радіомовлення”, 2. “радіо-, телепередача” (АРС, с. 721),

подкаст – передача, запис; “були разом із **прес-кіт**” – *presskit, mediakit* “комплект із текстових, звукових або візуальних документів з детальною інформацією про проект, організацію чи подію” [89]; “комплект для преси”, *kit* “спорядження”, “сумка з інструментом, комплект” (АРС, с. 414),

прес-кіт – інфонабір.

Від редакції: Просимо читачів долучатися зі своїми запитаннями до Ірини Дмитрівни Фаріон, професорки, докторки філологічних наук, постійної авторки “Слова Просвіти”.

Віталій ПОРТНИКОВ:

Рішення Дарницького районного суду, який заборонив розповсюдження книжки мого колеги Вахтанга Кіпіані “Справа Василя Стуса” без згоди колишнього “адвоката” Василя Стуса, а тепер путінського кандидата на посаду президента України Віктора Медведчука – це справжня ганьба, яка нагадує, що Україна досі залишається у пострадянському світі поруч з Росією і Білоруссю. Цей факт підтверджено не тільки ганебними результатами президентських виборів 2010 та 2019 років. Цей факт підтверджується і дегенераційністю судової системи, реформування якої практично припинилося після олігархічного реваншу 2019 р. Цей факт підтверджується і відданістю частини населення України людо-ненависницьким цінностям комуністичного режиму. Режиму,

який імітував правосуддя за допомогою таких “адвокатів”, як Віктор Медведчук. Режиму, який вбив Стуса. Режиму, який досі здається багатьом моїм співвітчизникам нормою, а не збоченням.

Звернення до наших читачів, передплатників, просвітян

Друзі! Минулого тижня на наше прохання про допомогу для газети “Слово Просвіти” відгукнулися:

1. Ігнатенко Леонід Миколайович – 1000 грн.;
2. Стасик Юлія Іванівна – 100 грн.

Наші банківські реквізити:
АТ “Альфа-Банк, р/р UA 30 300346 0000026002016994001; отримувач: ГО “Всеукраїнське товариство “Просвіта” ім. Тараса Шевченка; код ЄДРПОУ/ІНН: 00031756.

Призначення платежу заповнюється платником так, щоб надати повну інформацію про платіж.

На вічну пам'ять Олександру Пономареву

Центральне правління Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, Головна рада, всі українські просвітняники глибоко сумують з приводу гіркої непоправної втрати — відходу за вічну межу нашого наставника, товариша, друга Олександра Даниловича Пономарева, заступника голови Товариства, члена редколегії газети “Слово Просвіти”.

Один з ініціаторів і засновників відродженої “Просвіти”, незмінний організатор та учасник багатьох просвітнянських заходів, спрямованих на розвиток і оборону Українського Слова, утвердження української мови як основної підвалини незалежної держави. Талановитий учений, приязна і товариська людина, чие ім'я знала вся Україна, професор Пономарів гідно і самовіддано виконував свою просвітнянську і просвітницьку місію, то ж тисячі його колишніх студентів долучалися до “Просвіти”, ставали пліч-о-пліч зі своїм Учителем, чий авторитет був високим і переконливим.

Олександр Данилович охоче співпрацював зі “Словом Просвіти”, друкувався на шпальтах тижневика. Все, що стосувалося мови, для нього було невідкладним та важливим, він ніколи не посилався на зайнятість чи втому, хоча його діяльність була насиченою та різноманітною. І гідно пошанованою людьми: прізвище Пономарева сприймалося і сприйматиметься як знак найвищої компетентності і талановитості.

Віднині ім'я Олександра Пономарева долучається до світлої когорти київських просвітнян, згуртованої Борисом Грінченком, тих, хто жив і творив задля України. Ми глибоко співчуваємо родині Олександра Даниловича, який назавжди залишиться в наших серцях.

Вічна пам'ять і пухом земля!

Пішов з життя Олександр Данилович ПОНОМАРІВ

Тяжка, непоправна втрата спіткала наш інститут, Університет, усю українську спільноту. На 85-му році життя після тривалої хвороби помер доктор філологічних наук, заслужений професор Київського національного університету імені Тараса Шевченка, академік Академії наук вищої школи України, колишній завідувач катедри мови та стилістики, заслужений журналіст України Олександр Данилович Пономарів.

14 жовтня перестало битись серце видатного мовознавця, педагога, перекладача, публіциста, громадського діяча, відданого патріота України, неохитного оборонця українського Слова.

Професор Олександр Пономарів присвятив сорок років свого життя викладацькій праці в Київському університеті імені Тараса Шевченка — на факультеті, згодом — в Інституті журналістики. Не злічити журналістів, редакторів, медіафахівців різних спеціальностей, які у свої студентські роки отримували на незабутніх лекціях Олександра Даниловича не лише ґрунтовні, воістину енциклопедичні знання зі стилістики української мови, а й часточку його душі, його неозбутньої життєвої енергії...

Олександр Данилович Пономарів народився 17 жовтня 1935 р. у приазовському краї — в Таганрозі (тепер Ростовської області РФ), де здавна живуть етнічні українці. У 1961 році закінчив філологічний факультет Київського університету. Протягом 1961-1976 років працював у відділі загального та слов'янського мовознавства Інституту мовознавства ім. О. О. Потебні АН України. У 1975 р. захистив кандидатську дисертацію “Лексика грецького походження в українській мові” (одноіменну монографію на її основі видано 2005 року). Від лютого 1979 року до вересня 2019 викладав у своїй alma mater — на посадах викладача, старшого викладача, доцента, професора катедри мови та стилістики. У 1988—2001 роках очолював цю катедру.

О. Д. Пономарів підготував 10 кандидатів філологічних наук. Проте, поза сумнівом, його наукова школа сьогодні охоплює набагато більше число дослідників мовознавств як в Україні, так і за її межами, а в ширшому розумінні школа професора Пономарева

В шеренгу Великих Воїнів та оборонців землі Української та її мови під святу Покрову Матінки Божої став Олександр Данилович Пономарів. Він був Великим Учителем, бо навчав і навчив багатьох любові до українського слова. Був видатним Просвітнянином, бо множив свої знання і переконання. Він був Людиною, Чоловіком, Батьком, якого любили і любитимуть завжди.

Професора, Просвітнянина Олександра Даниловича Пономарева, доктора філологічних наук, мовознавця, автора мовних бестселерів і багатьох літературних перекладів, поховали в Києві 17 жовтня, в день його 85-річчя, на Південному кладовищі.

Господи, даруй йому спокій і світло небесне, бо лише по собі між людей світло розуму і серця ця велика душа.

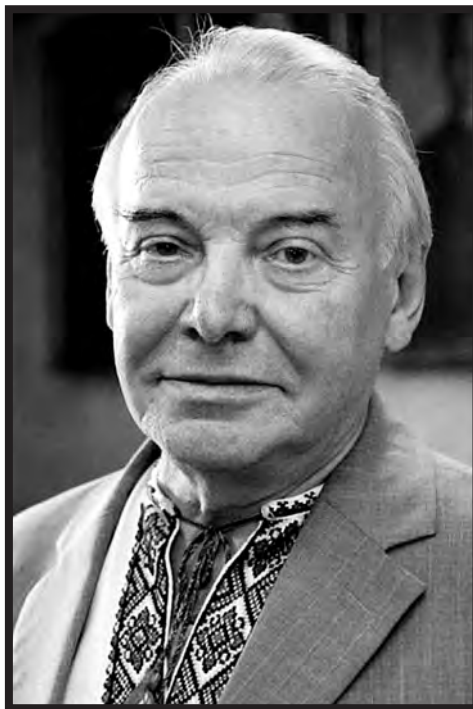
— це всі його учні, студенти, які зберегли в серці слова, ідеї й погляди Вчителя.

Олександр Пономарів — автор понад 250 наукових, науково-популярних і науково-публіцистичних праць, які присвячені проблемам історії, стилістики, культури та статусу української мови, нормативності мови ЗМК, українсько-грецьких мовно-літературних зв'язків, теорії й практики перекладу. Специфіка функціонування української мови в журналістських текстах знайшла відображення в докторській дисертації О. Д. Пономарева “Проблеми нормативності української мови в засобах масової інформації” (1991).

Професор Пономарів є автором підручників і навчальних посібників “Стилістика сучасної української мови”, “Культура слова. Мовностилістичні поради”, “Українське слово для всіх і для кожного”, за його редакцією побачили світ чотири видання підручника “Сучасна українська мова”. За участю Олександра Даниловича укладено низку фундаментальних лексикографічних праць (“Етимологічний словник української мови” в 7 томах, “Словник античної мітології”, новогрецько-український та українсько-новогрецький словники тощо).

О. Д. Пономарів перекладав художні твори з новогрецької та п'яти слов'янських мов.

Багато зусиль Олександр Пономарів доклав до пропагування проєкту нової редакції правопису української мови на засадах ор-

тографічного кодексу 1928 року. На це була спрямована його багаторічна робота як члена Української національної комісії з питань правопису, цьому присвятив мовознавець свої численні виступи в мас-медіа.

Кілька поколінь українців зростало на мовностилістичних порадах Олександра Пономарева в радіожурналі “Слово”, які лунали в дев'яностих і двотисячних роках на хвилях Українського радіо. До найширшого загалу були звернуті сотні виступів професора на телебаченні, радіо, у друкованих виданнях та Інтернеті, присвячені місцю й ролі української мови в житті суспільства, дотриманню норм сучасної української літературної мови, очищенню її від намулу русифікації.

Олександр Пономарів був членом Національної спілки письменників України і Націо-

Відчував родинну душу

З Вами почував себе комфортно. Вчитися хотілося у Вас. Не терпіли, якщо хтось аморфно говорив, розтринькуючи час. Або витискав учену фразу й скочувався на російнізм. Ви тоді спалахували зразу, виправляли будь-кого і скрізь. Як любив я Вас за ці рефлексії! Наголосами, було, грішив. Ви мене хвалили. І респекти чув од Вас за те, що все учив ті уроки мови фонетичні. Витісняв гуцульський діалект. Ставив голос на реєстр музичний, особливий відчував ефект. Відчував таку родинну душу, що мене і тішила, й вела крізь усі яруги, прірви, суші і ніде не втратила тепла...

Василь Клічак
14 жовтня 2020

нальної спілки журналістів України, заступником голови Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка, головним редактором “Записок Наукового історико-філологічного товариства Андрія Білецького”, входив до складу редколегії фахового часопису “Дивослово” й газети “Слово Просвіти”. Упродовж тривалого часу він був відповідальним редактором газети “Київський університет”.

За свою науково-педагогічну працю та громадську діяльність професор О. Д. Пономарів отримав високі державні відзнаки — орден “За заслуги” III ступеня (2008) і Почесну грамоту Президії Верховної Ради Української РСР (1987). Серед нагород Олександра Даниловича — Премія імені Івана Франка (2002), Премія імені Бориса Грінченка (2004), відзнака Української православної церкви Київського патріархату — орден Святого рівноапостольного князя Володимира Великого III ступеня (2005).

Сьогодні ми втратили не лише всіма знаного, без перебільшення — легендарного викладача й дослідника, шанованого колегу, а й Людину великої душі, чие життя та вчинки надихали інших. Світла пам'ять про Олександра Даниловича Пономарева назавжди залишиться в наших серцях.

Колектив Інституту журналістики
Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Георгій ЛУКЯНЧУК

У день Захисника Вітчизни, 14 жовтня 2020 року, помер Микола Микитенко, який напередодні (11 жовтня) вчинив самоспалення в знак протесту проти політики капітуляції. Микола Микитенко — людина, патріот і солдат, що усвідомлював проросійську політику Зеленського, котра веде до капітуляції України перед агресором...

З 2014 року Микола Микитенко брав участь у боях на сході України з московським агресором. Під час евакуації збитого вертольота на Карачуні отримав поранення, мав групу інвалідності. Після лікування служив у різних бойових підрозділах в зоні ООС.

Трагічна загибель Миколи Микитенка, ветерана АТО, бійця Першого (майданівського) батальйону Нацгвардії ім. Кульчицького і учасника визволення

Протест, який влада вирішила замовчати

Слов'янська для зеленої влади стала украй неприємним сюрпризом. Влада дуже бажає, аби Микола Микитенко не був почутий. Але це політичне самоспалення — це не протест однієї людини. Це попередження, що проросійську гі-

дру треба зупинити вже сьогодні, бо завтра може бути пізно...

“Ворон” підпалив себе напередодні Дня Захисника Вітчизни на Майдані Незалежності. НЕЗАЛЕЖНОСТІ, за яку він і його побратими віддавали і продовжують віддавати свої безцінні життя з перших днів російсько-української війни. Він пройшов пекло Маріїнського парку та Інститутської, війни на Донбасі, але знесилився у битві з байдужістю і зрадою — як влади, так і співгромадян. Чому одягнув однострій із бойовими нагородами і вчинив самоспалення на Майдані? Очевидно, не зміг мири-

тися зі зрадницькими діями влади, з байдужістю людей до подій на Сході, з цинізмом політичного життя і ставленням влади до майбутнього України.

Чому так багато тих, хто повернувся з передової на фронті — світлих, порядних, справедливих героїчних людей, — які ризикували собою на війні і не змогли себе знайти у мирному житті?

У день, коли зупинилось серце Микитенка і коли в Фейсбучі люди ставили рамки “Дякую захисникам України”, а цинічні чиновники записували відосики-привітання, покінчив життям ще один атовець з Херсонщини...

Таких трагічних випадків — багато, і якщо ми не змінимо політику держави їх, на жаль, ставатиме все більше, бо суспільство, живе

так ніби в країні не було й немає війни, а глухота влади зашкалює

Що від нас залежить? Потрібно робити правильний громадянський, а не споживацький вибір: якщо ми всі разом зуміли втримати оборону країни, так само разом зможемо і змінити якість української політики для успішного майбутнього.

Навряд чи мучинецька смерть патріота Миколи Микитенка миттєво наблизить Україну до його мрії та розбудить суспільство, що вже, на превеликий жаль, не спроможне адекватно реагувати на таку самопожертву. Здається, що Україну потроху наближають до тієї межі, коли українці братимуть приклад не лише з саможертвних героїв Василя Макуха і Олексі Гірника, а з Миколи Лемика і Степана Бандери...

Костянтин СУШКО,
м. Запоріжжя

Продовження.

Початок у ч. 41, 42 за 2020 рік

Навальні екологічні зміни згубно вплинули на психологію селян, підірвали імунітет. Уже пізніше я збагнув, звідки в Бабині набралось стільки трагічно загиблих з часу знищення плавнів... “Зіпсоване, “глухоніме” навколишнє середовище вносить корективи і в національний менталітет. Наш талан, наш Дух ще живі у збережених природних і культурних скарбах, національному ландшафті”, — мудро і тривожно зазначає наш відомий ландшафтознавець, викладач Київського національного університету Володимир Гетьман. А ось факти з Бабини...

1956 рік — протитанкова граната, розірвала на шматки п'ятнадцятирічного Андрія К.;

1957 рік — трактор розчавив со рокарічного Миколу В.;

1958 рік — під колесами підводи загинув восьмирічний Вітя С.;

1959 рік — загинула (внаділа) сім'я Б-в.: батько Петро — 29 років, донька Люба — 6, син Микола — 3;

1960 рік — розчавлений трактором Василь П. (36 р.);

1961 рік — загинув від рук убивць 23-річний Віктор К.;

1962 рік — згорів від горілки Михайло М. (31 рік);

1965 рік — 26-річний Микола Д. застрелив із мисливської рушниць спершу 17-річну Валентину К., а тоді й себе;

1965 рік — задавлений автомашиною Василь П. (37 років);

1967 рік — розбився, упавши з кручі, Михайло Х. (49 р.);

1968 рік — убитий у гуртожитку Олександр П. (25 р.);

1971 рік — загинув у бійці Ана толій Д. (23 р.);

1971 рік — помер від нечасного надання допомоги Василь Б. (19 р.);

1973 рік — повісився Петро П. (32 р.);

1974 рік — повісився Семен Х. (55 р.);

1974 рік — загинув, отруївшись газом, Микола П. (48 р.);

1975 рік — повісився Іван М. (58 р.);

1976 рік — повісився Федір Ш. (60 р.);

1976 рік — загинув у п'яній бійці Василь Н. (19 р.);

1976 рік — убився, впавши з велосипеда на лід, Володимир Д. (53 р.);

1977 рік — захлинувся водою однорічний Віктор Д.;

1978 рік — утопився Федір К. (57 р.);

1980 рік — повісився Віктор Б. (22 р.);

1982 рік — повісився Олександр Ю. (53 р.);

1983 рік — раптово помер Василь К. (31 р.);

1984 рік — збила машина Миколу Ю. (25 р.);

1985 рік — раптово помер Олександр Б. (28 р.);

1986 рік — повісився Іван Х. (60 р.);

1988 рік — раптово помер Іван Г. (37 р.);

1988 рік — загинув при загадкових обставинах Василь Д. (34 р.);

1990 рік — загинув у п'яній бійці Василь М. (57 р.);

1992 рік — загинув на службі в армії Олександр Л. (20 р.);

1993 рік — насмерть збила автомашина Іллюшу Н. (7 р.);

1995 рік — помер при загадкових обставинах Олександр М. (31 р.);

1995 рік — помер через запущену хворобу Василь Ж. (44 р.);

3. Тільки б не вмирала Бабина...

1996 рік — по-звірячому вбита фронтовичка Ольга М. (76 р.);

1997 рік — згорів од горілки Анатолій К. (62 р.);

1998 рік — убився, впавши з кручі, Валерій К. (43 р.);

1998 рік — загинув у автокатастрофі Микола Б. (49 р.);

1998 рік — загинув у автокатастрофі Микола Д. (41 р.);

2002 рік — помер через запущену хворобу Василь М. (40 р.);

2002 рік — варварськи вбита п'яним рецидивістом Лілія М. (63 р.);

2002 рік — варварськи вбитий п'яним рецидивістом Анатолій М. (61 р.);

2003 рік — загинув за нез'ясованих обставин Олександр К. (32 р.);

2003 рік — загинув за нез'ясованих обставин Іван П. (54 р.);

2004 рік — повісився Віктор Ч. (39 р.);

2005 рік — повісився Федір В. (52 р.);

2005 рік — помер після побоїв Олександр І. (28 р.);

2005 рік — утопився Федір Г. (59 р.);

2008 рік — помер через нечасне надання допомоги Анатолій М. (25 р.);

2008 рік — утопився Анатолій П. (56 р.);

2008 рік — утопився Володимир К. (58 р.);

2010 рік — утопилася Марія З. (86 р.);

Люди мого села... Люди моєї вулиці... Вибачте, дорогі односельці, колишні ближні і дальні сусіди, я нічого не привласнив, а кажу так через те, що залишився на вулиці один. Сам. Останній із нас усіх. Чого тільки не пророкували допитливому, худенькому й чорнявому хлопченяті, одного тільки ніхто не передбачив: колись на нашій гомінкій вулиці він лишиться один-однісінький. Та ще — чорненька з білими плямами кішечка сусідки тітки Марії, яка трагічно загинула у жовтні 2010-го, поховавши до цього, упродовж восьми літ усіх своїх синів... Спершу старшого (60 літ), потім середнього (59 літ), а згодом і найменшого (54 роки). А раніше — чоловіка (76 літ). Та хіба ж я zostався сам-один лише на своїй вулиці? На весь куток, на всю нашу знамениту колись Матню — один-однісінький. А було... 134 людини! 134 і 1. І з них на нашій коротенькій вулиці — 39.

Тридцять дев'ять і один...

Де ви сьогодні, люди *нашої* вулиці? Звісно, зі щемом у душі згадую всіх, та особливо болісно падають на спомин мої ровесники, а також ті, хто на два-три роки був старшим чи молодшим за мене. Бо люди старшого покоління, хоча й настраждалися, зате прожили більше. Усі вони переступили сімдесятилітній рубіж, немало таких, яким і в дев'ятий десяток вдалося зазирнути, а що ж мої колишні друзі-приятелі!..

Рідна, упосліджена *наша* вуличко!.. Щодня ходжу тобою, і чого тільки не падає на спомин... Поки навідаюся до колодязя й вернуся назад, що тільки не побачу, чого тільки не передумаю... Нагору, а тоді вниз. Нагору — вниз. Туди йду, — ліворуч покинута Жмурівська хата, праворуч — забута Зимівська. Назад — навпаки. Минаю спорожнілу хату Петра Степановича, а навпроти — таку ж саму, діда Романа й баби Саньки. Дід із бабою жили тут давно, після них — хриплоголосий дядько Яким (його називали *Якимчиком*, а дражили *Партізаном*) і балаку-

ча тітка Фроська, по-вуличному *Ракиша*. Чому *Партізан*? Бо розбишакуватих хлопців дядько Яким ніколи не називав ні хуліганам, ні розбійниками, а тільки *партізанам*. Інколи й дорослих так іменував, якщо хтось його дуже сердив. Кричав хрипло: “У-у-ух, партіза-а-ан!” Сміх — сміхом, а, мабуть, цим кумедний Якимчик мимохіть натякав на неоднозначність, не в міру розхваленого компартійними трубадурами та підготованими ними письменниками й журналістами, партизанського руху в Україні за Другої світової. Бо, мабуть, уже тоді знав про *народних месників* те, що почне відкриватися нам усім лише за кілька десятиків літ, і від чого захвату ми не відчемо. А *Ракиша*... Така ж своєрідна, як і її чоловік, тітка Фроська вміла імітувати крик цієї птиці — *ракиш*. Не відаєте, хто це? Отож, бачте... Бабинською говіркою висловлюючись, *ракиша* — така собі красива птаха, трохи менша голуба, зеленковато-сізо-синього кольору, з чорним обводом на крилах. Гніздиться в норах, продовбаних у стінах урвищ й по-науковому звється *сиворацією*, або *сизоворонкою*.

Коли згадав “Якіма з Фроською” (так їх нерозлучно називали в селі), то додав дещо й про діда Романа. Прожив він більше дев'яносто і відзначався зворушливою прив'язаністю до своїх кіз. Завжди, коли вів обох, щоб припнути на паші, не дивлячись на те, що кізки поводитися сумирно, час від часу різко смикав їх за верьовки й бурчав зумисне гучно, щоб його почули всі, хто опинявся неподалік:

— Іч, чорти, розходилися!.. Ан-ну, мені... Ч-ч-чорти...

Я любив вітатися з дідом Романом, коли десь під обід, повертаючись із річки, він ішов повз наш двір. На плечі двоє весел із вудкою, підсака, ступав дід важко й поволіповолі, зігнувшись ледь не до землі.

Я підбігаю до воріт і кажу голосно:

— Здрастуйте, діду!

Дід стрепенеться від несподіванки, кашляє, стане. Зиркне у мій бік і мовить глухо:

— Доброго здоров'я, Костику.

І тут же питає:

— Гуляєш?

— Та, ні, — кажу, — хазайную.

— То добре. А не куриш?

— Ні-і-і-і! — з готовністю вигукую я.

— Молодець, — як завжди, глухо відповідає дід. — І не кури. А не п'єш?

— Та ні, ні-і-і-і! — кричу я радо, і дід зауважує:

— Іч, який молодець! І не пий

її, хай вона, клята, пощезне. Батько не б'є?

— Та-а-а... — ніяковію од несподіваного запитання.

— Ну, нічого, нічого, — каже дід. — Бувай.

— До побачення.

Дід Роман... То тільки здається, що бачу зараз лише зарослий бур'яном шлях, котрий колись був вулицею: шпориш, лобода, подекуди коноплі, синіють квіточки петрового батога... То тільки стороннє серце може сказати, що мене супроводжують лише помутнілі очі нікому вже не потрібних вікон, похилені ворота, напіврозвалені мури, димарі надвірних печей над легенькими літніми дашками-“халашами”, моторошно здійснені над шиферними покрівлями заіржавіли рами німих телеантен, бетонні стовпи електроліній... Ніколи, жодного разу не проходив повз те, що надбане людьми, а згодом покинуте, осиротіле, щоб не *відчути* самих людей, щоб не *почути* їх. Іду і чую голоси. Стану, заплющу очі, й бачу людей. Дзвенять цепами собаки, сокотять кури, десь рипить колодязна корба-барaban... І знову — голоси, ондечки, здається, хтось навіть мене гукє... Прислухаюся, хто саме, і ніяк не можу второпати. А голос такий знайомий... Невже починаю забувати голоси людей, серед яких народився й виріс? Ні! Так не можна. Ось зараз-зараз я впізнаю, хто то...

За винятком одного-двох, усіх цих людей немає на світі, і вже через це я не маю права нікого забути. Іду і все думаю, думаю... І найбільше болить мені за отих, із ким починав осягати Світ Білий. Бачу неймовірно худого, не за роками постарілого Миколу Зиму, дивлюся в його згасаючі очі, і намагаюся збагнути, хто ж ото послав йому таку долю? За що? Невже на порозі старості усе в тебе, Миколо, склалося так через те, що чимось страшно завинив твій батько, якого ти не знав? А може, винна мати, яка народила тебе вісімнадцятилітньою дівчиною, та ще й позашлюбним? І хіба це такий уже тяжкий гріх, особливо з огляду на розбурханий ти сяча дев'яност сорок другий, щоб згодом так нещадно карати! Була сім'я, і не стало...

Твій брат Льонька теж не знав свого батька, та двадцятилітня мама народила і вберегла його, й вигодувала. Двоє хлопчиків на руках: старшому із яких і двох літ немає, а другий шойно народився, а навколо — війна, кінця краю якій не видно... Га, люди добрі, що скажете на це? Де наше славнозвісне милосердя і де милосердя Боже? А ще даймо, що на очах у майбутньої не-

обачної молоді мами, на самому початку війни, коли їй ледь виповнилося сімнадцять, на очах у розгубленої, всмерть переляканої дівчинки німці розстріляли батька, маму і рідну сестру... На які висновки тепер зважимося, шановні земляки, на які вердикти? І далі нахненно викриватимемо, нещадно засуджуватимемо і жорстоко каратимемо?

Гриць, необачний Гришка... За що ти поплатився? Про твою матір ми вже згадали, то час братися за батька — простодушного Григорія Архиповича... В чому його гріх? У тім, що здолав шлях від Сталінграда до Берліну, підвозячи полуторкою на передову снаряди? Чи, може, вчинив зле, узявши собі в дружину не просто жінку, молодшу за себе на сімнадцять літ, а ще й із двома дітками? Мабуть, усе через це. Либонь, не треба було полишати першу дружину з дев'ятирічною донькою, жити з ними, як жив, а з чорноволосою, карокою красунею, з отією, в якій двійко хлопчиків на руках, продовжувати солодкий таємний зв'язок... Скільки їх, котрі саме так і вчиняють!.. Але твій майбутній батько, Грицю, не пішов на це. Спершу він офіційно розвівся. А вже потім одружився з твоєю майбутньою мамою, щедро, законно, а головне — ЧИСТО ПО-МУЖСЬКИ — поділившись із обома її хлопчиками не лише своїм прізвищем, а й власним ім'ям. А згодом, як кажуть у Бабині, знайшовся ти.

І жили ви доволі дружно. І в дворі було все, що треба, і в хаті, і на столі. І виросли ви усі, і пішли, як усі, в світ, який чомусь вважається великим. Чому ж тоді не склалися?

Миколо Жмур, онук наших чудових сусідів — баби Соломиди й діда Ягора — народився за десять літ після мене. Ріс і виріс на моїх очах. Ріс жвавим, кмітливим, як і його батько Василь, отож подавав надії... І, закінчивши згодом інститут, відпрацювавши інженером, ставши секретарем парткому однієї крупної організації, здається, ті надії виправдав. Пам'ятаю, яке радісне пожвавлення зчинялося у сусідній Ушкальці (Жмури згодом туди переїхали), коли Миколка, поважний Микола Васильович, прилітав із Запоріжжя на вертольоті і саджав його на вигоні! Через що ж згодом усе пішло шкереберть? І ти повернувся на батьківщину сам-один до такого ж самотнього, престарілого й хворого батька, щоб невдовзі раптово померти, ледь здолавши п'ятдесятирічний рубіж... Звісно, всі ми не без гріха, і справедливо казав Робіндрат Тагор: “*Зачиніть двері перед усіма помилками, й істина не зможе увійти...*” Зверніть увагу — перед необачними ПОМИЛКАМИ, а не перед свідомими ЗЛОЧИНАМИ! Далеко не завжди ми ясно думаємо, не всюди, як слід, шляхетно вчиняємо, але ж усе те — знічев'я! Що ж тоді за доля така нам випала, якщо одних вона нещадно карає *за дрібні промахи*, а інших милує *за великі злочини*?

...Бідолашна наша вуличко... Що я хочу почути від тебе? На яку підказку сподіваюся? І чи не досить уже просити підтримки в цього упослідженого, виснаженого — де необачним забуттям, а де відвертою зневагою — довкілля, а самому щось сказати йому, щось зробити для нього, аби не тільки втихомирити своє серце, а й угамувати совість?

Тихо, сумирно, порожньо... І... так болісно.

Далі буде.

Тут була колись головна площа Бабини

Світова коронавірусна криза

Сергій КОМИСАРЕНКО, академік НАН України і НАМН України, академік-секретар Відділення біохімії, фізіології і молекулярної біології НАН України, директор Інституту біохімії ім. О. В. Палладіна НАН України, голова Комісії з біобезпеки і біохімії при РНБО України

*Продовження.
Початок у ч. 40-42 за 2020 рік*

Діагностика SARS-CoV-2 і COVID-19

Серед великої кількості різних, зокрема сучасних, часто дуже коштовних і складних методів виявлення коронавірусу SARS-CoV-2 та діагностики захворювання COVID-19, яке SARS-CoV-2 викликає, є дві групи діагностичних тестів, які найбільш поширені і загальноприйняті. Перша група тестів спрямована на пряме визначення РНК вірусу (чи його частин) за допомогою полімеразної ланцюгової реакції (ПЛР), а друга — на визначення у пацієнтів антитіл проти вірусу (незалежно від того, чи є пацієнт у цей момент носієм вірусу, чи ні), тобто на пошук “слідів” від перенесеної вірусної інфекції. Такі антитіла (як правило, IgG класу) залежно від багатьох чинників можуть залишатися в крові у пацієнта від кількох місяців до багатьох років.

ПЛР-тести для виявлення вірусу. На початку пандемії ВООЗ розробила некомерційні лабораторні протоколи, більшість з яких було призначено для діагностики за допомогою полімеразної ланцюгової реакції в реальному часі зі зворотною транскрипцією (rRT-PCR — reverse transcription real-time polymerase chain reaction). Головні “мішені” в гені SARS-CoV-2, що використовували для діагностики в різних країнах за допомогою ПЛР, наведено в таблиці.

Уже розроблено багато комерційних аналізів, які виявляють вірус SARS-CoV-2. Фонд ін-

новаційної нової діагностики (Foundation for Innovative New Diagnostics — FIND) у Женеві, який підтримує створення та доставку діагностиків у країни з низьким рівнем доходу, розмістив на своєму сайті інформацію про 803 діагностичних засоби, з яких приблизно половину (411 розробок) становлять тести на основі імуноензимного аналізу, а решту — ПЛР-тести для виявлення РНК вірусу (365 розробок) та інші діагностиків (і цей список постійно поповнюється).

Більшість доступних діагностичних засобів для виявлення генетичного матеріалу вірусу SARS-CoV-2 — це набори для rRT-PCR. Незважаючи на те, що одночасне виявлення кількох цільових послідовностей РНК коронавірусу за допомогою мультиплексної rRT-PCR є досить складним і тривалим процесом, який можна проводити лише в лабораторних умовах, оскільки він потребує наявності спеціального устаткування, відповідних реагентів та підготовленого персоналу, саме цей тип діагностиків залишається основним у центральних лабораторіях для тестування на наявність вірусу. Великі компанії, такі як Roche Diagnostics, Thermo Fisher Scientific, Qiagen, Quest Diagnostics, розширюють можливість для проведення таких досліджень, впроваджуючи автоматизовані системи тестування на SARS-CoV-2.

Вітчизняний ПЛР-тест на коронавірус на замовлення РНБО України вчені Інституту молекулярної біології і генетики НАН України зробили вже в лютому 2020 р. Його виробництво було передбачено Указом Президента України від 13.03.2020, який так і не було виконано через відсутність державного фінансування.

Наразі в Україні використовують, на жаль, у недостатній кількості, ПЛР-тести як іноземного виробництва, так і виготовлені вітчизняними приватними компаніями. Однак у нас немає даних

про якість цих тестів. Невідома частка хибнопозитивних і хибнонегативних вимірювань вкрай ускладнює об’єктивний контроль над епідеміологічною ситуацією в Україні.

Повідомлялося, що після одужання від COVID-19 14% виписаних з лікарень пацієнтів з негативними результатами ПЛР-тесту через деякий час знову мали позитивний результат. Ці спостереження поставили багато нових запитань: чи є коректними ПЛР-тести зразків, узятих з горла (можливо, коронавірус ще наявний у клітинах легень); чи може бути вірус “двофазним” (як сибірка), залишаючись “сплячим” перед появою нових симптомів; чи можливе повторне інфікування людини після одужання внаслідок недостатньо потужної імунної відповіді (низького рівня антитіл до вірусу)?

Донедавна вважалося, що раптові позитивні результати не пов’язані з повторним інфікуванням, а пояснюються більш затяжною інфекцією або виявленням залишкових фрагментів РНК вірусу, що поступово руйнуються в клітинах. Однак порівняльні геномні дослідження ізолятів SARS-CoV-2, виділених у однієї людини при повторенні позитивних результатів тестів, довели, що можливість повторного зараження виключати не можна.

Оскільки у значної кількості людей, заражених вірусом SARS-CoV-2, інфекція проходить безсимптомно, або розповсюдження вірусу починається до появи симптомів, необхідно терміново збільшити можливість діагностичного тестування, щоб запобігти поширенню хвороби. Одним із способів, який може допомогти в цьому, є розроблення тестів для виявлення SARS-CoV-2 на основі принципу об’єднання, згідно з яким кожен зразок розподіляється на декілька пулів за допомогою комбіаторної стратегії об’єднання, та можна визначити всіх позитивних суб’єктів у наборі зразків за допомогою одного раунду тестування. Зокрема, було розроблено такий тест P-BEST для виявлення SARS-CoV-2 в слині, за допомогою якого протягом 2 годин було протестовано 384 зразки, об’єднані у набори з 48 пулів, що дозволило у 8 разів збільшити ефективність тестування та у 8 разів зменшити витрати на тестування, виявивши одночасно до 5 позитивних носіїв.

Серологічні тести для виявлення противірусних антитіл або вірусу. Різні виробники створили велику кількість тестів для виявлення антитіл проти SARS-CoV-2, що з різною чутливістю визначають антитіла IgM- та IgG-класів у крові хворих. Розроблення таких тестів є відносно простим завданням, оскільки потребує лише отримання рекомбінантних антигенів вірусу, що сорбуються на нерозчинній поверхні діагностичному для зв’язування зі специфічними до них антитілами з крові інфікованої людини з подальшим виявленням цих антитіл, як правило, методом імуноферментного (імуноензиматичного) аналізу — Enzyme Linked Immunosorbent Assay, або ELISA.

Основна проблема серологічних тестів, які визначають наявність антитіл до вірусу в крові пацієнта, є очевидною — перші антитіла (IgM-класу) з’являються не відразу, а лише через 5—8 днів після інфікування і поступово зникають, а більш численні і більш специфічні антитіла IgG-класу з’являються ще пізніше, досягаючи максимуму на 24—28 день, і можуть залишатися в сироватці крові роками.

Тести на наявність антитіл використовують для контролю за формуванням колективного імунітету в популяції і для виявлення людей, які вже перехворіли на COVID-19 (вони вже можуть не мати вірусів SARS-CoV-2). Такі люди можуть стати донорами реконвалесцентної сироватки, яка зараз розглядається як один із реальних засобів для лікування важкохворих.

В Україні вже є у продажу кілька імунотестів вітчизняного виробництва для виявлення IgM- і IgG-антитіл проти SARS-CoV-2, наприклад “АТ-Коронавірустест-МБА” виробництва ТОВ “МедБіоАльянс” та “COVID-19 IgM/IgG” виробництва ТОВ “Інноваційні біологічні технології”. Крім того, вчені Інституту мікробіології і вірусології ім. Д. К. Заболотного НАН України у співпраці з ПАТ “НБК “Діапроф-мед” розробили імуноензимний діагностичний тест для детекції ^Λ та IgG проти SARS-CoV-2 у мікропланшетах. Проте, як і в ситуації з ПЛР-тестами, даних про якість іноземних та вітчизняних серологічних тестів, що використовують в Україні, немає.

Розроблення імунодіагностиків для виявлення не антитіл, а самого вірусу та його антигенів є більш складним завданням, оскільки потребує наявності високоспецифічних моноклональних або рекомбінантних антитіл проти антигенів SARS-CoV-2. Компанія Sonar Nanotech (Канада) розробила тест для виявлення антигенів SARS-CoV-2, головною “мішенню” якого є домен S1 протеїну S “шипів” коронавірусу, який відповідає за зв’язування з ACE2 та проникнення вірусу до епітеліальних клітин дихальних шляхів. У планах компанії — розроблення подвійного тесту для одночасного виявлення SARS-CoV-2 і вірусу грипу.

Група вчених з Центру геномних досліджень Академії Синіка (Тайвань) стверджує, що всього за 19 днів вони першими одержали кілька високоспецифічних моноклональних антитіл, що розпізнають нуклеокапсидні протеїни N вірусів SARS-CoV-2, SARS-CoV поодиноці, а також обох цих вірусів одночасно і не реагують з протеїнами N інших коронавірусів людини. Ці антитіла могли б стати основою для розроблення швидких тестів для виявлення антигенів SARS-CoV-2. Отримати антитіла так швидко (заощадивши два місяці порівняно з традиційними методами) вченим дозволило використання замість імунізації тварин моделей взаємодії антитіл—антиген, створених штучним інтелектом, які застосовували для одержання бібліотек штучних антитіл. Розраховані послідовності ДНК, що

кодуєть моноклональні антитіла, одержували хімічним синтезом, антитіла синтезували на їх основі в бактерійних системах експресії та відібрали за активністю зв’язування.

Зараз є значна потреба в так званих РОС (Point-Of-Care)-тестах, які не потребують складного лабораторного устаткування, і тому їх можна робити навіть вдома. Використання таких тестів прискорює прийняття клінічних рішень і зменшує навантаження на центральні лабораторії. Компанія Cepheid була першою у США, яка отримала дозвіл від FDA на використання РОС-тестів. Розроблений нею тест на SARS-CoV-2 виконується на автоматизованих апаратах компанії GeneXpert Systems без надсилання зразків (назофарингеальних мазків, носових змивів чи аспіратів) у лабораторію і триває 45 хв. Водночас пропускна здатність цих апаратів обмежена, оскільки один прилад не може тестувати одночасно більше одного зразка, а загальна кількість апаратів у США (станом на березень 2020 р.) лише 5 тис.

У травні 2020 р. FDA надало дозвіл на РОС-тест FIA Sofia 2 SARS виробництва компанії Quidel (США) для виявлення протягом 15 хв нуклеокапсидного протеїну SARS-CoV-2 (або SARS-CoV) у змивах з носу. Цей імунохроматографічний тест використовує принцип флуоресцентного імуноензимного “сендвіч”-аналізу, результат якого визначається автоматично за допомогою приладу-аналізатора Sofia 2. Дозвіл від FDA на використання РОС-тестів одержали також інші компанії: тест компанії Mesa Biotech (США) триває 30 хв і виконується на приладах Accula System-30, а тест однієї з найбільших компаній світу — Abbott Diagnostics (США) триває від 5 до 13 хв і виконується на платформі Abbott’s ID Now, яких у світі є приблизно 18 тис.

Компанія Pharmact (Німеччина) вивела на ринок швидкий тест, який триває 20 хв, для виявлення антитіл до трьох антигенів SARS-CoV-2 (протеїну N, а також доменів S1 і S2 протеїну S). Тест виявився надзвичайно специфічним: він не дав жодного хибнопозитивного або хибнонегативного результату під час випробувань на 114 інфікованих SARS-CoV-2 і 126 неінфікованих людей. Його чутливість до IgM на 4—10-й день хвороби становила 70%, на 11—24-й день — 92,3%, а чутливість до IgG на 11—24-й день — 98,6%.

Є відомості про розроблення РОС-тестів на основі технології цілеспрямованого редагування геному — CRISPR-Cas. За даними FIND, такими розробками займаються компанії: MGI Tech Co. Ltd (Китай) і Sherlock Biosciences (США). У цьому напрямку працює також компанія Mammoth Biosciences (США), яка разом з Каліфорнійським університетом у Сан-Франциско та Каліфорнійським департаментом громадського здоров’я нещодавно заявила про розроблення та випробування діагностичному з тривалістю аналізу 45 хв (разом з етапом виділення РНК). Цей діагностичний тест використовує зворотну транскрипцію вірусної

Таблиця

Гени-“мішені” в геномі SARS-CoV-2 для ПЛР-діагностики в різних країнах

Країни, установи	Гени-“мішені”
Китай (Центр з контролю та профілактики захворювань)	ORF1ab, N
Франція (Інститут Пастера у Парижі)	RdRP2 (2 сайти)
США (Центр з контролю та профілактики захворювань)	N (3 сайти)
Японія (Національний інститут інфекційних захворювань)	Pancorona, Spike
Німеччина (Клініка Шаріте)	RdRP, E, N, HKU
Гонконг	SAR ORF1b-nspl4, N
Таїланд (Національний інститут здоров’я)	N

РНК і спрощену методику ампліфікації нуклеїнових кислот LAMP (Loop-mediated isothermal amplification), яка не потребує повторних циклів нагрівання та охолодження. Після ампліфікації нуклеїнова кислота зв'язується з РНК-зондом (gRNA), який розпізнає послідовності генів E та N вірусу SARS-CoV-2, а також з ферментом IbaCas12a, що руйнує сусідні незв'язані ділянки одноланцюгової ДНК, після чого флуоресцентні молекули-репортери підтверджують наявність вірусної РНК.

Цей метод є дуже простим у виконанні: фактично для проведення аналізу потрібні лише пробірка з реактивами вартістю \$1, піпетка, конфорка і каструля з водою. І хоча тести на основі LAMP є менш чутливими у порівнянні з RT-PCR (дозволяють виявляти вірус у 90% випадків), однак вони не потребують дорогого обладнання та реактивів і можуть використовуватись в польових умовах та в регіонах з поганим оснащенням лабораторій.

Масове тестування населення є одним з важливих засобів стримування пандемії COVID-19. У квітні Національний інститут охорони здоров'я США виділив \$1,5 млрд. на розробку тестів на коронавірус, маючи на меті забезпечити мільйони тестів на тиждень до кінця цього літа. Тому зараз активно розробляються діагностичні методи, які дозволяють одночасно перевірити значну кількість зразків. Так, вчені з Державного університету штату Пенсильванія (Стейт Коледж, США) винайшли спосіб протестувати за один раз зразки майже 20 тис. людей. Їхній метод ґрунтується на додаванні до клінічних зразків перед їх об'єднанням “молекулярних штрих-кодів”, які після проведення аналізу дозволяють визначити, які зразки дали позитивний результат. Оскільки ДНК-секвенатори можуть аналізувати одночасно сотні мільйонів фрагментів ДНК, дослідники підраховували, що тести на основі секвенування можуть бути використані для аналізу до 100 тис. зразків за один цикл. На відміну від цього, стандартний прилад для ПЛР може одночасно аналізувати лише десятки або сотні зразків. Однак тести на основі секвенування вимагають більшої тривалості аналізу (принаймні 12 годин) і наявності спеціалізованого обладнання в централізованих установах.

Фармацевтичні препарати для лікування COVID-19.

Незважаючи на зусилля найкращих лабораторій і фармацевтичних компаній світу, поки що не винайдено специфічних та ефективних ліків проти COVID-19. У зв'язку з цим ВОЗ ініціювала глобальну програму всесвітнього клінічного випробування Solidarity, в рамках якої здійснюється не лише пошук нових препаратів для лікування COVID-19, а й масовий скринінг дії на SARS-CoV-2 наявних препаратів (переважно противірусних), які вже мають дозвіл на використання для лікування чи на клінічні випробування. Ймовірно, що ефективні препарати для лікування COVID-19 вдасться знайти раніше, ніж стане доступною вакцина для його профілактики.

Які ж препарати можна використовувати для боротьби з

SARS-CoV-2? Вчені пропонують численні терапевтичні підходи, спрямовані на блокування різних етапів циклу реплікації коронавірусу (рис. 7).

По-перше, можна завадити вірусу проникнути в клітину, заблокувавши його взаємодію з рецепторами та допоміжними молекулами, необхідними для проникнення. Такими блокаторами можуть бути рекомбінантний ACE2 або антитіла проти поверхневих протеїнів SARS-CoV-2. Дослідження in vitro показали, що рекомбінантний протеїн ACE2 здатний уповільнити реплікацію SARS-CoV-2 та поширення інфекції в тканинах. Лікарський препарат на його основі вже пройшов клінічні випробування в Китаї і продемонстрував захисний вплив при гострому респіраторному дистрес-синдромі у хворих на COVID-19.

На відміну від “природних” антитіл, які виробляються в інфікованої людини проти SARS-CoV-2 і значною мірою є головною зброєю у боротьбі з хворобою, велика кількість лабораторій зараз працює над створенням штучних антитіл різної структури, які можна було б цілеспрямовано використовувати проти поширення вірусу.

З цієї метою можна застосовувати різні підходи. Відомо, що вірус взаємодіє з рецепторами клітин-мішеней господаря (розпізнає ACE2- та/чи NRP1-рецептори) своїм шипоподібним S-протеїном, а точніше — його рецептор-зв'язувальним доменом (RBD). Логічно припустити, що штучні антитіла проти RBD, зокрема гуманізовані моноклональні антитіла, що синтезуються гібридомами, рекомбінантні антитіла, які утворюються відповідними культурами клітин, та їх похідні меншого розміру (scFv, нанободі) будуть перешкоджати взаємодії вірусу з клітиною-мішенню. І дійсно, при імунізації кролів протеїнами S, S1, RBD (але не S2) утворювалися сильні нейтралізуючі антитіла. Однак при імунізації RBD утворювалися антитіла з у 5 разів більшою спорідненістю до нативного вірусного протеїну S. Відомо, що протеїн S, який за допомогою RBD зв'язується з клітинним рецептором ACE2, є гомологічним на 77,5% у SARS-CoV і SARS-CoV-2. Нещодавно було одержано моноклональне антитіло, здатне нейтралізувати обидва ці види коронавірусів. Автори роботи створили повністю гуманізовані моноклональні антитіла проти субдиниці SARS2-S1 вірусу, які ефективно зв'язувалися з клітинами, що експресували повнорозмірний S протеїн вірусів SARS-CoV та SARS-CoV-2. Ці антитіла також сильно гальмували взаємодію вірусів SARS-CoV та SARS-CoV-2 з клітинами VeroE6 (з величиною IC50 = 0,061 мкг/мл для обох вірусів).

Дослідники з Каролінського Інституту у Швеції одержали нанободі альпаки Tu1, яке зв'язується з вірусним доменом RBD, доступним у конформаціях як “вгору”, так і “вниз”, і стерично перешкоджає зв'язуванню RBD з клітинним рецептором ACE2. Tu1 нейтралізує псевдовірус SARS-CoV-2 у вигляді нанободі з масою 12,8 кДа, а злиття Tu1 з доменом Fc робить конструкцію надзвичайно ефективною. Особливістю нанободі,

які в природі зустрічаються також у верблюдів, є дуже маленький розмір (менше однієї десятої) у порівнянні з класичним антитілом. Завдяки цьому нанободі можуть бути зручними інструментами досліджень і терапевтичними агентами, які не викликають у людини сторонніх імунних реакцій і можуть бути легко і дешево отримані в промислових масштабах. Зараз розпочинаються доклінічні дослідження нанободі Tu1 на тваринах для перевірки нейтралізуючої активності та терапевтичного потенціалу in vivo.

Розроблення таких “таргетних” антитіл розпочалося відразу після публікації структури геному вірусу, коли з послідовності нуклеотидів РНК можна було уявити амінокислотну послідовність S-протеїну та його RBD (багато в чому аналогічного S-протеїну SARS) і хоча б приблизно розрахувати просторову структуру антиген-зв'язувального домену конструйованих антитіл.

Слід зазначити, що антитіла до інших епітопів коронавірусу (крім RBD) також можуть мати сильні захисні властивості, оскільки є й інші механізми нейтралізації SARS-CoV-2 крім блокування взаємодії RBD з клітинним рецептором ACE2. Так, моноклональне антитіло 4A8 проти N-кінцевого домену (NTD) протеїну S не взаємодіє з RBD, але може нейтралізувати SARS-CoV-2, ймовірно, завдяки

перешкоджанню конформаційним змінам протеїну S.

Інший підхід використали вчені лабораторії молекулярної імунології Рокфеллерівського університету. Із крові понад 100 осіб, які переохворіли на COVID-19 і видужали, було відібрано більш як 10 зразків антитіл, що ефективно блокували поширення вірусу та інактивували його. Просторова структура цих антитіл стала основою для розроблення штучних антитіл, з яких планують створити ефективні ліки проти COVID-19. Варто зазначити, що активними проти вірусу можуть бути антитіла не лише проти RBD, а й проти інших частин S-протеїну чи проти інших протеїнів поверхні вірусу.

Дослідження специфічності і дії антитіл проти вірусу є вкрай важливим і для розроблення профілактичної вакцини проти вірусу, оскільки вакцинація має викликати імунну відповідь та імунну пам'ять саме проти тих частин вірусу, які перешкоджають його розвитку в організмі імунізованої людини. Терапевтичні антитіла і вакцини не є конкурентами, вони не виключають одне одного, а скоріше доповнюють. І терапевтичні антитіла (увага: тут не йдеться про антитіла, що містяться в плазмі хворих людей, які видужали!), і вакцини зараз проходять клінічні випробування, і, напевне, антитіла з'являться на ринку раніше за вакцини, але кошту-

ватимуть значно дорожче. Так, антитіла, які використовуються при лікуванні різних злоякісних пухлин (таких вже є у продажу кілька десятків) та СНІД, коштують від кількох десятків до сотень тисяч доларів за курс лікування.

Великий інтерес становлять антитіла, які не виявляють нейтралізуючих властивостей в експериментах in vitro, але захищають від коронавірусу в умовах in vivo. Кристаліграфічне дослідження такого антитіла (CR3022) в комплексі з RBD показало, що воно розпізнає епітоп, який утворюється, коли щонайменше два з трьох RBD на “шипі” коронавірусу перебувають у конформації “вгору” і трохи повертаються.

Ідея створення і застосування високоефективних антитіл проти COVID-19, що забезпечують при введенні тимчасовий захист від коронавірусу, останнім часом набуває дедалі більшого розвитку. Зазвичай препарати на основі антитіл найчастіше використовують для лікування раку та ВІЛ-інфекції, але деякі з них застосовують і проти респіраторних інфекційних захворювань, наприклад проти респіраторно-синцитіальної вірусної інфекції у дітей. Біотехнологічна компанія Regeneron Pharmaceuticals (США) розробила препарат REGN-EB3, що складається з трьох антитіл проти вірусу Ебола. Цей препарат успішно пройшов випробування, сприяючи зниженню рівня смертності під час спалаху Еболи в Конго у 2018 р. Зараз ця компанія працює над створенням терапевтичних антитіл проти COVID-19 і вже розпочала клінічні випробування коктейлю з антитіл, розробленого з використанням антитіл від людей та гуманізованих мишей, що мають функціонуючі людські гени.

Ще кілька фармацевтичних компаній працюють над розробленням терапевтичних антитіл проти COVID-19. Насамперед це Eli Lilly (США) та AbCellera (Канада), які 17 червня 2020 р. розпочали II фазу клінічних випробувань нейтралізуючого антитіла LY-CoV555 проти COVID-19 за участі 400 хворих на COVID-19 легкого та середньої важкості. Це антитіло було розроблене з використанням крові пацієнта, який одужав від COVID-19 ще в лютому.

Наприкінці літа планувалося розпочати клінічні випробування так званих антитіл Рокфеллера — препарату з трьох антитіл до різних епітопів RBD, розробленого Рокфеллерівським університетом (США) на основі дослідження 149 людей, що переохворіли на COVID-19. Також розпочав клінічні випробування цього літа і Університет Вандербільта (США) у співпраці з Кембриджським університетом і фармацевтичною компанією AstraZeneca (Велика Британія), які, дослідивши антитіла десяти перших хворих на COVID-19 у США, знайшли близько 40 антитіл із сильними захисними властивостями проти нового коронавірусу. Компанія Sorrento Therapeutics (США) з серпня 2020 р. почала I фазу клінічних випробувань нейтралізуючого антитіла STI-1499 проти COVID-19, що було розроблено дослідниками з Утрехтського університету (Нідерланди).

Далі буде.

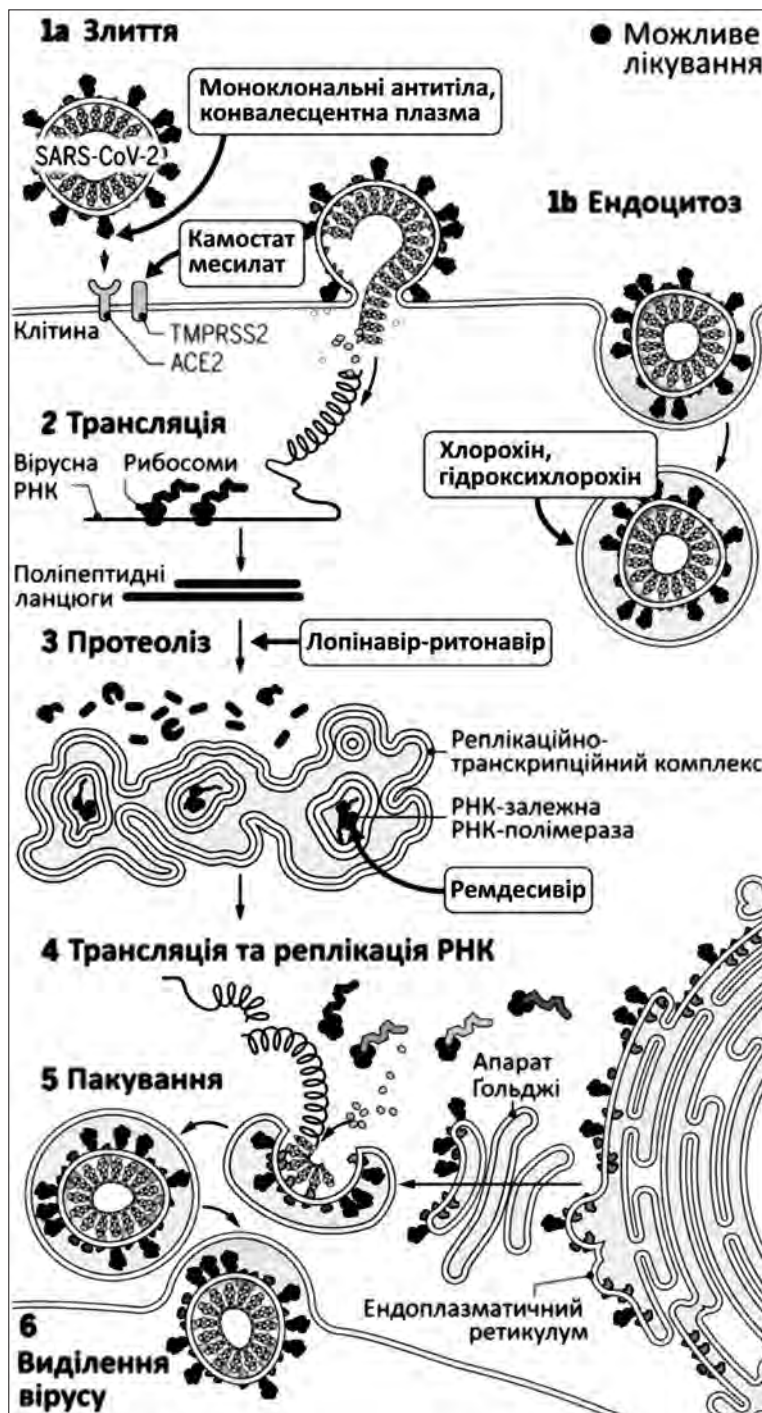

Рис. 7. Експериментальні стратегії лікування, за допомогою яких намагаються впливати на різні етапи циклу реплікації коронавірусу (взято зі статті)

У числі “Слова Просвіти” від цього річного 12-18 березня на трьох шпальтах я подав на суд читачів першу добірку творів своїх студентів-першокурсників, яких навчаю азам журналістики в Київському національному університеті культури і мистецтв.

Добірка та мала назву “Моя хата скраю? Неправда!” й містила короткі історії про новітню російсько-українську війну, яку побачили своїми очима і пережили своїми серцями ті, юність яких у той чи той спосіб уже обпекла та війна.

Під час підготовки до друку студентських дописів найбільше мене вразила реакція перших читачок — двох старших коректорок газети. Вони плакали, коли вчитували разом зі мною шпальти. Ще сказали, що відкрили для себе іншу молодь — патріотичну, мотивовану, талановиту. А гадали, що такої вже нема.

То була вправа “Ключове слово, що вплинуло на вибір професії”. Є в мене також одна

дивна творча вправа про пошук зірок у калюжах, яку охоче виконують вихованці. І яка сповна дає можливість віднайти та розкрити в юних душах те, що лиш вибруньковується, формується. Треба лише це вчасно помітити, підтримати. А найголовніше — посприяти розквітнути.

Перекоаний, що в багатьох, хто візьме до рук це число “Слова Просвіти”, від читання невідгаданих історій також з’являться в очах сльози. Бо зачіпають “за живе”, викликають емоції, спонукають думати. Вони про те, що сьогодні хвилює молодь: чому ми й досі живемо в несправедливості, чому українцям негатишно в себе вдома, чому на очах гине наше село, чому наша рідна українська мова все ще є в рідному домі попелюшкою, чому на вершках влади знову опинилися невігласи, а не професіонали і патріоти?

Тішуся за ці зрілі думки студентів, їхню сміливість і рішучість через якийсь час, уже з

дипломами журналістів, стати в ряди борців за справді українську Україну.

Переймаюся лиш тим, аби цей ентузіазм у них не вичерпався на старших курсах, аби вогник надії й рішучості, який лиш став розгоратися, не погас передчасно від стабільної сірости й одоманітності тих буднів, серед яких їм доводиться жити. А ще — від примітивно-убогих і далеких від справжньої журналістики навчальних планів і дисциплін, які в руках очільників наук із соціальних комунікацій, куди на біду потрапила ця вкрай важлива сьогодні для суспільства спеціальність. Тут мали б навчати україноцентричної, з європейським контекстом, журналістики, але здебільше готують теоретиків-знавців ефемерних комунікаційних технологій, що обслуговують владу, формують слухняних виконавців, свідомо витравлюючи національне, особисте, творче.

Микола ТИМОШИК

Зорі в калюжах буденщини: як їх помічають і «прочитують» студенти-журналісти КНУКІМу

Незрячі часом ведуть за собою зрячих

Тетяна АНТОНЕНКО, Київ

Склатося так, що я не бачу. Від народження. Але, наперекір усьому, вирішила здійснити свою давню мрію — стати журналісткою.

Мені або співчували, або вважали за вкрай необхідне віднайти від цього, посяяти сумнів. Пропонували вибрати професію спокійнішу. Скажімо, масажиста. Працюй собі, мовляв, механічно і вправно на одному місці, заробляй гроші на свій кусень хліба.

Такі поради не ображали мене, а мотивували, змушували рухатися вперед. І я з кожним днем, місяцем, роком робила все можливе, аби моя мрія не залишилася просто мрією.

Спочатку ніхто, окрім моїх рідних, навіть не здогадувався, що маю вже власні тексти-замальовки. Направду боялася показати комусь своє писання — страшно було уявити, що тебе не зрозуміють, сміятимуться, дорікатимуть, повчатимуть. Та одного разу все ж затишила: що якщо не відважуся зараз — не зроблю цього ніколи.

Так і з’явився перший пост у соціальній мережі, а за ним другий, третій. Так з’явилися мої перші читачі...

Після вступної лекції з “Основ журналістики” я була вражена і розчулена незвично поданою творчою вправою про зорі в калюжах. Я зайшла тоді у вагон

метро, остаточно вибрала своє слово — НЕЗЛЯМНІСТЬ. І стала складати текст у голові.

Я й тепер повністю не усвідомлюю, як написала ту розповідь-сповідь... Здається, що слова самі склалися в речення... Напевне, мені було необхідно — поділитись з кимось своєю історією. І подякувати тому, хто мене на це надихнув.

У 14 років я остаточно вирішила зламати ненависний для мене стереотип про те, що незрячі можуть бути лише вправними музикантами чи масажистами. Пізніше дізналася про життєвий чин героя минулої війни, випускника моєї школи та юридичного факультету Київського університету Якова Батюка. Він теж був незрячим. В окупованому німцями Ніжині організував зі своїми однодумцями підпілля. Незрячий повів за собою зрячих...

Кожна людина має право на те, аби її мрія здійснилася. Гадаю, це стається лише тоді, коли мрійник сильніший за свою мрію!

Брат поступився для мене своїм життям

Максим ЯКОВЕНКО, с. Шевченкове Вітовського району Миколаївської області

Я вірю в долю. Вірю в те, що є сила, яка панує над нами. Мое життя тому підтвердження: брат поступився для мене своїм життям.

Моя історія починається 1 вересня 1973 року. В цей день мої

батьки пішли в перший клас. Тоді вони сіли за одну парту — й з цього моменту більше не уявляли свого життя порізно. В той день ця парту відіграла роль магніту, який тримає свою силу й до сьогодні.

Місце в серці кожного було вже давно зарезервовано, і час зміг тільки впевнити їх у власному коханні, перевірити його на міцність. Дві планети синтезували клімат одна одної. Після школи вони одружились. Незабаром в них народилася чудова донечка Яна, яка стала плодом цієї юної любові.

1993 рік. Народився хлопчик. Його назвали Діма. Ця дитина була надзвичайно доброю вдача. Активний, веселий, слухняний, життєрадісний, енергійний, з чудовим апетитом та блиском в очах!

Один день змінив усе. Грім серед ясного неба. Як обухом по тімені: хвороба невиліковна. Діма помер у віці три роки.

Пройшло багато часу. Рани повільно гоїлися. Батьки не втралили віру. Вони все ж таки заохотили реалізувати своє давніше бажання мати двох дітей. Мама завагітніла втретє. На світ з’явився я. Той самий Макс, про якого вони так довго мріяли, поява якого була запрограмована.

Зараз я навчаюся, маю змогу писати цей текст, ділитися своєю історією. Я можу сміятися та плакати. Я можу дивуватися тому, який прекрасний цей світ. Ловити на собі яскраве вранішнє проміння. Відчувати на своєму обличчі прохолодний зимовий вітерець. Гуляти під дощем без парасольки. Милуватися райдугою. Голосно співати, коли один вдома. Любити. Рефлексувати. На березі моря читати улюблену книжку під супровід вечірнього сонця, яке збирається передавати зміну місяцю. Подорожувати. Відкривати для себе нові горизонти, кожного дня дізнаватися про щось нове. Пити смачну каву. Моніторити, що трапилося в світі сьогодні. Гуляти з друзями. Дивитися щоночі на зірки та розуміти, що десь там, в безкінечності, є і мій вогник, який так яскраво світить, і в який я буду вірити до останнього подиху. За

це все я маю бути вдячним своєму братові, який, по суті, поступився мені місцем у цьому житті.

Я прийшов у журналістику задля того, щоб бути голосом своєї нації, бути гідним сином Шевченка та Сковороди. Я хочу сповна використати той шанс, який мені випав. Викарбувати гранованими літерами своє прізвище в історії. Мені є на честь кого творити. Кожній людині визначена конкретна місія. І я вірю в свою.

Мій шлях до вибору професії був непростим. Два роки навчався на факультеті “Прикладна математика”. Але вчасно зрозумів, що це не моє. Не треба боятися щось змінювати.

Всі мої здобутки будуть присвячені йому. Він буде пишатися мною. У мене є борг перед всесвітом. І я його обов’язково віддам.

P.S. На вічну пам’ять моєму рідному братові, який назавжди в моєму серці, завдяки якому я тут.

Мій мовний романс

Анастасія ДОБРОВА, м. Черкаси

Перші слова я промовила доволі пізно — у віці трьох років.

Батьки хвилювалися: чому це затягнулося не на місяці, а на роки. Згодом їм поясняли, що причина на поверхні: дитячий мозок довго розставляв полицями слова таких схожих двох мов — російської та української.

Мати “принципально” ні-

коли не переходила у розмові з татом на російську, а тато — на українську. І ось, коли мовну дамбу прорвало, потік слів з моїх малих вуст було не можливо зупинити. Я говорила всюди, перекрикувала усіх і хотіла, щоб мене чув увесь світ.

Це був перший дзвоник долі. Друзів у мене не було. Хіба Сашко, який розумів весь той швидкий, незрозумілий для світу водоспад слів. Та ще мама. Тому самотність йшла пліч-о-пліч постійно.

Дідусеве старе піаніно “Україна” виводило мене на стежку музики і співу. Так я опинилася в підвалі Палацу Творчості, у тому страшному кабінеті, де стояло декілька побитих життям стільців. Все це кричало: “Палкий привіт від Радянського Союзу!” Але мені було байдуже, адже тоді я сиділа на уроці вокалу і бачила себе на великій сцені поруч з Наталією Могилевською та Тіною Кароль.

Послухавши, викладачка поставила вердикт, що поховав мрію: “В тебе немає музичного слуху”. Я все ж продовжувала ходити туди, де мене перестали помічати.

Після ще однієї музичної школи остаточно відмовилася від ідеї бути відомою виконавицею чуттєвих хітів. Бо запам’ятала мамине: “Я не хочу бачити тебе якоюсь дешевою співачкою у міських забігайлівках, де тобі в спідницю масні клієнти пхатимуть дрібні гроші”.

То був другий дзвоник долі. Третій пов’язаний з учительською українською літературою.

Конкурс знавців української мови імені Яценка. Олена Михайлівна привела мене до сонму учасників. Радика написати твір на патріотичну тему, але моя закована душа палала іншим.

Думки непомітно виливалися в речення, а ті — в абзаци. Я написала про величне почуття, що має силу над усім живим, як і сестра її, ненависть, — про кохання. Я порівняла це почуття з граційною трояндою, яку зі-

рвати легко, а втримати важко, адже її гострі шипи впиваються в руки та поширюють свою отруту, від якої потрапляєш у коматозний стан. Буває прокинешся, а навколо тебе — трояндовий сад кохання, а буває — пустеля померлих квітів. Життя — це нескінченний темний лабіринт, у якому час від часу бувають сонячні дні. Щось у цьому дусі було написано в творі.

Першою читачкою цього твору була мама. Її реакція мало не вбила мене наповал: “Як ти можеш про таке писати у ранньому віці? Ти збираєшся це здавати викладачу? Хочеш, аби з тебе всі сміялися? Це жак”.

Тоді я зареклася, що мама ніколи не повинна читати те, що я напишу.

Твір той я не переробила і здала вчительці. Звісно, він не був надісланий у Київ на конкурс. Але на уроці, аналізуючи роботу, яка, за її словами, шокувала не лише її, а й членів шкільної комісії, вчителька сказала таке: “Настюша, я не очікувала від тебе такого чуттєвого твору про кохання!”

Ураз усі двадцять п’ять пар очей спрямувалися на мене. Я залякла. Це був останній дзвіночок долі.

Зрозуміла тієї миті, що моє призначення — це не музика, не танці, не малювання, а саме сила слова, думки та душі. Я повинна писати про те, що відчуваю, бачу та чую. Мрію стати письменницею. Це моє призначення. Це моя нелегка доля.

P.S. Батько мій дуже прагнув віддати мене на воєнну справу. І досі мріє, аби я стала розвідником. Крізь безліч невпинних сварок я пішла за своєю долею, всупереч йому. А мама відтоді почала підтримувати мій вибір. Тепер вона — мій вимогливий критик. Тепер я — щаслива.

У нас немає національної ідеї

Дмитро МАРТИНЕНКО,
с. Енергетиків Харківської області

Я народився в селищі енергетиків на Харківщині. Сюди новітні тенденції незалежної України доходять досить повільно, і саме “майбутнього” в нього нема. Населений пункт тримається лише на ТЕЦ, яка доживає свої останні роки. На центральній площі стоїть монументальна споруда — Палац Культури з актовю залом на 700 місць. Тепер порожня, не доглянута.

Оглядаючись на минуле нашої країни періоду незалежності, що можна побачити?

Зруйновану економіку, розвалену політичну владу, Конституцію, на яку “наплювали”, та найстрашніше — розколоту, розсварене суспільство. Головна мо-

тивація населення в глибинці — дати шанс своїм дітям втекти звідти.

В якомусь сенсі я теж втік — став фіналістом програми FLEX, за якою мав шанс жити один рік в США як звичайний американець та доторкнутися до славнозвісної “американської мрії”. Отримав просто велетенську дозу досвіду з цієї поїздки та безліч питань, на які доти не мав відповіді.

Після того, як повернувся звідти, головним з них було: “А чим ми гірші?” Чому ми маємо жити та помирятися в безвихідді в країні, за незалежність якої наші діди та прадіди так активно боролися?

Звісно, життя в Штатах не таке ідеальне, як його описують в Голлівуді, але ж вони, звичайні американці, чомусь вірять в майбутнє — а ми ні.

Дуже скоро, методом аналізу та спілкуванням з батьками, родичами та оточуючими, я зрозумів у чому проблема. Всі в один голос звикли заявляти: “А який сенс? За що ми боремось?”.

У нас немає власної національної ідеї, а тільки ідеї, нав’язані нашими сусідами. Ми не повірили в щось, що могло б об’єднати нас в одне ціле. Українці завжди боролися за незалежність, а коли ми її здобули, просто не знали, що робити далі.

Саме після поїздки в США я почав замислюватися над роботою в сфері журналістики, адже я вірю в майбутнє України та справді хочу тут залишитися, але всі ці продажні ЗМІ та політичні партії своїми хаотичними діями, часто конфліктними, знищували всі можливості зародження нової національної ідеї.

Я просто втомився бачити безвихідь в очах людей, я хочу змусити людей повірити в майбутнє нашої країни. В Україні це майбутнє формувалося, та й формується досі, тільки шляхом маніпуляцій в політиці або журналістиці.

Майбутнє — ось що змусило мене обрати професію журналіста. Моє майбутнє, майбутнє моїх дітей, а головне — майбутнє моєї країни.

Не можу відпустити своїх героїв

Вікторія ІВАНОВА,
с. Дмитрівка Бучанського району Київської області

Тривожна ознака часу: підлітки мало читають книжок. Хіба що твори, які потрібні для ЗНО. А ще мої ровесники прагнуть утекти з цих сірих одноманітних буднів. Із цієї безпросвітності, цинізму й неправди, що нас оточує. Принаймні у віртуальний світ, який

тобі комфортніший, у якому гармонія.

Ось чому, окрім книг “за програмою”, закортіло читати ще більше і ще не звичніше. Читати в Інтернеті, звісно, незручно. Тому завантажувала досі невідомі мені книги в додатки. Після довгих пошуків я знайшла ідеальний сервіс.

Так я обрала жанр фентезі. Мені він здався ніби вільним, абсолютно не прив’язаним до нашого світу. В ньому не існувало тих правил, за якими живемо ми. Можливо, саме це вплинуло на мій вибір. Але після першої книжки я не пошкодувала. Вийти з реальності і зазирнути у світ вигаданий, але більш правдивий, стало для мене справжньою віддушиною. І саме через це з’явилися вони — мої герої.

Після багатьох прочитаних книжок і моїх фантазій я просто повинна була почати писати свою. Перші розділи далися легко. Окрилена, я стукала по клавіатурі і додавала нові речення. Мені можуть сказати, що автори так не працюють. Неможливо нічого писати, не маючи ніяких схем, накиданих текстів та інших “фішок” письменників.

Книга моя ще в процесі, а викладати її в мережу вже хочеться зараз. Створювати свій Інстаграм-профіль чи власний сайт не хотілося, тому скористалася вже існуючими ресурсами.

Зараз існує безліч платформ для авторів. Вони завантажують свої творіння на сайти та розповсюджують серед користувачів цієї платформи. Можу запевнити, що це стало моєю першою успішною справою. З’явилися перші перегляди, лайки, відгуки.

Щоразу, як читала коментар, яких було небагато, посміхалася і щиро раділа. Невже, я змогла створити те, що сподобалося людям? Виявляється, що змогла. І зараз, коли я пишу про це, по тілу знову бігають мурашки. В грудях тепліє, ніби там засіло маленьке сонечко. Воно зігріває і відновлює відчуття, що я пережила.

Єдина моя проблема — не можу розпрощатися зі своїми героями. Вони стали моєю родиною. Я створювала їх, берегла, любила, піклувалася — вони мої діти, яких я не можу відпустити. Знову вигадую їм нові перешкоди, дарую відчуття свободи, кохання, болю. Знаю, давно час відпустити їх, але не можу.

Прийде час, коли тримати їх я більше не повинна буду. Прийде, але не зараз.

Село, що потерпає від бідності

Валерія ТУЗ,
с. Ясинуватка Кропивницької (Кіровоградської) області

Я знову на велосипеді їздила околицями рідного села. Такими знайомими і незнайомими вод-

ночас. Хотілося знайти таку дорогу, яка була б лише твоєю.

Звернула з асфальтової на стежку. Літня спека, я у білій сукні, їду, задихаючись у передчутті щастя. Дійсно, так добре буває тільки вдома. Там, де твої дерева, твої квіти, твоє небо, таке високе і ніжне, і тільки твоє сонце спить очі.

Ця стежка вела через міст до річки. Тихої, теплої, з чистою прозорою водою. Де навколо ні душі. Так, це лише моя річка, лише моя стежка, що до неї веде.

Заходити у воду — неначе поцілунки у вересневу ніч. Ти танеш від прохолоди, тіло повільно покидає спека і залишаються тільки хвили. Тепер можна відпочити після довгої прогулянки, скинути з себе все — білу сукню, чорні думки про біль і нещастя. Можна стати кришталевою водою і розчинитися, як розчиняється цукор у чашці зеленого чаю. Бути у невідомості, та водночас почуватися вдома.

Я сідаю на березі, беручи до рук зошит. Там усе списано, розкреслено, але так багато сказано. Там уся моя душа переливається чорнилами ручки. І хочеться писати.

Чи є на землі місце краще за тебе, моя домівка? Я закохана в тебе зі свого першого кроку, і з першого слова, з першого погляду, коли показали мені твої пшеничні поля, твої вишневі садки, твоїх людей, що завжди в роботі, але завжди привітні.

Чому ти зараз, моє рідне село, потерпаєш? Чому всі говорять, що жити тобі залишилось недовго? Де ті люди, що заклали фундамент першої хати, де ті, хто збудував першу вулицю? Де твій гомін, де пісні, де загублене щастя?

Схвильовано знову їду. Головна дорога виводить мене до руїни. Посеред села стоїть спалений замок. Колись його купол височів над просторами, і кожен бачив його неймовірну красу, а зараз залишилися лише та руїна і я. І ми разом. У дощ і спеку сиділа під її дахом і писала про вічну історію, яку не спалиш жодним вогнем, не зруйнуєш із часом.

Вечоріє. Мене чекає на вечорю бабуса. З в’язанкою нових запитань вона ніжно обійме мене: “Де ти знову була? В тому замку? Там же ніхто не ходить”.

І так тепло, так затишно сходить перша зірка. І я думаю про сьогоднішній день, знову плануючи завтрашній. Доки не закінчиться літо. Доки не закінчиться усе моє життя — з пункту А в пункт Б виїжджатиме велосипедист, і нічого не буде відомо. Відомо тільки те, що з ним зошит — і велосипедист щасливий.

Я написала про Ясинуватку. Своє рідне село, яке зараз потерпає від бідності, але однаково чарує мене своєю красою. В центрі справді стоїть спалений замок. Місцеві не знають його глибинної історії. Пам’ятають лише, як колись був церквою, а потім — інтернатом. Але я була в архівах, читала сотні нікому невідомих сторінок, запитувала у найстарших. Це був палац барона Вінберга, який криє в собі тисячі таємниць, які мені належить відкрити усім.

Зараз я далеко від рідної Ясинуватки. Навчаюсь в Києві грамоті, секретам письма. Але навчаюся, щоб повернутися. І... написати книгу про історію рідного краю.

Тяжко відчувати українцем — у себе вдома

Анна ФЕДОРЕНКО,
м. Шостка, Сумська область

Так сумно повертатись у рідне місто Шостка.

Скажу відверто: ніколи не любила тамтешню атмосферу. Типове зрусіфіковане місто. У нас майже не почуєш української мови. А якщо почнеш говорити — на тебе будуть дивись так, ніби ти розмовляєш японською або китайською.

Якщо в місті щось і змінюється, так це найчастіше у гірший бік — щось руйнується, щось знепадає. Але місцева преса прославляє депутатів та мера. Назовні виходить, ніби все гаразд: живуть собі люди та й горя не знають. Ніби у суцільній темряві шукають відповіді на питання: “Хто я?”, “У чому сенс?”, “Чому?”

Українці довго і затято боролися за свою свободу.

Але сьогодні свобода — це лінія горизонту, зокрема і для національної журналістики. Чим ближче до неї ми йдемо, тим далі вона від нас.

У наш час журналістів вбивають, правду замовчують, розслідування фальсифікують, поширюють фейки, маніпулюють, джинсують. І замість того, щоб бути ланцюговим “псом демократії” та “четвертою владою”, наша журналістика продається олігархам. Маючи необмежену свободу слова, самоцензурою приглушує поклик душі.

Дійсно, боляче бачити нашу країну такою.

Часто думаю: невже за таке життя боролися наші пращури?

Наше покоління розбещене, ми не вміємо цінувати людську простоту, щирість, доброту. У нас немає національної ідентичності. Наші люди часто не відчувають себе українцями. А це, на мою думку, те, про що потрібно говорити й писати!

Журналістика має говорити! Журналістика має кричати! Наша зброя — це слово. Свобода — є! Творчість — жива! Україна — єдина для українців! Для мене журналістика — це революція свідомості, тому я хочу вплинути й на свідомості широких мас.

Моя мрія — це квітуча Україна, щасливий рідний край, українськомовні міста, українські традиції. Наше, осібне, дороге серцю, від діда-прадіда.

Закінчення на стор. 10

Закінчення. Початок на стор. 8–9

**Справедливість,
за яку слід боротися****Катерина ГЕРКІЯЛ,**
м. Київ

Я завжди була борцем за справедливість. Навіть коли часто доводилося чути одну й ту ж фразу, що цей світ жорстокий і що в ньому немає справедливості, я йду на перекір.

Що страшніше всього? Щораз переживаючи несправедливість, багато хто починає усамітнюватися, прагне шукати проблему в собі, а то й ненавидіти себе, відштовхувати від себе інших. Або просто мовчати.

Мене лякає така поведінка, адже це може бути небезпечно. Небезпека насамперед для самої людини, вона втрачає себе.

Я звичайна дівчина, батьки якої — з маленького села, що на Кіровоградщині. Після мого народження ми переїхали до Києва. На ті часи (початок двотисячних) було важко всім. А особливо батькам із малими дітьми. У яких не було ще свого житла.

Батьки дуже трудилися, щоб дітям було легше. Від них перейняла думку, що врешті добро перемає зло.

Труднощі життя зазвичай формують сильний характер. Мені часто кажуть, що через нього мені буде важко жити. “Таких не люблять!” — до болю відома фраза. Але ж я справжня з кожним. Прямолінійна, можу робити помилки, але й судити мене ніхто не може. Я чесна. Я кажу те, що відчуваю, те що бачу та знаю. Але я ніколи не зможу образити когось, зробити зло навмисно — це не про мене.

Боляче, що на моему молодому віку вже траплялись ті, які намагалися навмисно коїти мені зло.

Я про булінг. Знаєте, що це таке? Якщо коротко, це агресивна свідомість поведінка однієї людини стосовно іншої. Також супроводжується регулярним фізичним або психологічним тиском, і це є гострою проблемою в сучасному світі.

Від таких людей хочеться лише триматись далі. Їх ще називають енергетичними вампірами. Висмоктують вони вашу енергію, принижуючи вашу гідність, та й не тільки вашу... Знаю точно, що я для цієї людини абсолютно нічого поганого не зробила. Але в очах її читалася завжди ненависть до мене. Ненависть через те, що я не корилася їй.

Знаєте, що ранить до глибини душі? Коли чіпляють твоє особисте. Коли ти не можеш навіть відповісти. Тобі кричать у відповідь “закройсвойрот”.

І навіть у такі моменти ніхто не заступився. Мене завжди вра-

Зорі в калюжах буденщини: як їх помічають і «прочитують» студенти-журналісти КНУКІМу

жає ця байдужість. Коли навіть учитель стає осторонь. Адже ж і йому можуть потім так само “закрити рота”.

...Коли я згадую школу, й досі відчуваю нервову тремтіння. Та я ні разу не дозволила собі опустити руки. Це був величезний досвід для мене.

Я посміхаюся й досі всім, навіть своїм однокласникам, з якими в мене є й що добре згадати. У мене тепер нові друзі, початок шляху до набуття навичок омріяної спеціальності. Я не ідеальна, але мене приймають такою, яка я є. І я вдячна за це кожному.

Можливо, ця моя історія буде повчальною для когось ще.

**Очі суспільства,
яке не спить****Ангеліна ПАВЛУСЕНКО,**
с. Димер Вишгородського району
Київської області

Понад чотири сотні років тому, англійський філософ Френсіс Бекон зауважив, що щасливими стають ті люди, чия природа й заняття перебувають в згоді. Займатися справою, яка не подобається, — це означає приректи себе бути нещасливим, як мінімум, на вісім годин кожного робочого дня свого життя.

Я згодна з цим висловом на сто відсотків, адже потрібно обрати лише професію по душі, і не прийдеється працювати жодного дня в своєму житті. Від правильного вибору професії виграє і суспільство, що одержує цілеспрямованого громадянина, й особистість, яка відчуває задоволення від роботи і має широкі можливості для самореалізації.

З дитинства марила журналістикою. Ця професія, як на мене, універсальна. Вона змушує досліджувати усе невідоме, без обмежень розкривати цікаве і ділитися з іншими. Моїй допитливості не було меж, я хотіла завжди бути скрізь і знати усе. Всього можна досягти лише тоді, коли до таланту й бажання додається ще й праця, як кажуть у народі, до сьомого поту.

Досить часто журналісти опиняються першими в центрі трагічних подій, де вирують стихійні лиха, відбуваються теракти та йдуть війни. І дуже важливо встигнути першим передати новини читачам, слухачам та глядачам, бо найвища нагорода тоді, коли його матеріали читають, слухають, дивляться, очікуючи наступних.

Журналісти повинні не подаватися олігархам, працювати для народу, змінювати його свідомість, вселяти надію на краще. Нам, українським журналістам майбутнього, належить нести місію просвітителів.

“От хто у нас є, то це журналісти. Очі, суспільства, яке спить”, — влучно сказала Ліна Костенко. Сьогодні, як ніколи, важливо “не спати”, а працювати задля гідного майбутнього свого народу.

Як ми боронимо свою мову**Аліна ПСЮК,**
м. Золочів Львівської області

Слово є знаряддям мислення: у ньому відображається інтелігент людини, її характер, повага до себе та інших. Висловлюватися будь-як — це і мислити як-небудь: неточно, неправильно, несповна.

Незрозумілим і дивним є те, що у нашій країні — дефіцит національної мови. Це проблема, з якою необхідно боротися. Хто не хоче вивчати рідну мову, той не любить сповна не лише її, але й своїх співбратів і Батьківщину. Людина, яка відмовляється знати свою мову, культуру, історію, руйнує те, що повинно стати фундаментом становлення її особистості.

Незважаючи на численні заборони, вороги української нації не змогли нас знищити. Народ наш сміявся та плакав рідною мовою. Попри Емський указ і Валувський циркуляр, наші небайдужі попередники продовжували стверджувати і захищати українське в Україні. Я переконана, що в той лихий період їх мотивувала боротьба за рідну мову. Це дотепер мотивує й мене.

На мою думку, це покликання кожного українця, який вважає себе патріотом — творити на благо держави. Переконливо сказала про це славетна українська Леся Українка: “Нація повинна боронити свою мову більше, ніж навіть свою територію”. Справді: втрата мови — то втрата самобутності, суверенітету й державних цінностей.

Доля рідної мови вплинула на мій життєвський вибір. Для її захисту і ствердження докладатиму більше зусиль, аби стати кваліфікованим спеціалістом. З лінгвістом слід боротися насправжки.

Ми повинні, як і наші пращури, передавати українське слово з покоління в покоління. Вибір стоїть за кожним: у який універ-

ситет подавати документи, куди йти працювати, до якої церкви ходити та якою мовою говорити. Все в наших руках

Слід пам’ятати про це!

Чому помер Ваня?**Анастасія ДОВГОПОЛА,**
м. Київ

Ваня був тією людиною, до якої можна було прийти опівночі і знати, що тебе нагодують тортом та пригостять чаєм. Не треба було нічого йому пояснювати про проблеми, він не просив відкривати таємниці, розповідати про те, що всередині. Цей хлопець просто був поруч — і цього було достатньо. З такими людьми не потрібно грати когось, потрібно бути собою — і це оцінять... Він захоплювався філософією та осягненням сенсу життя, міг годинами вести про це дискусію. Він стояв за справедливість і печалився, що кругом — суцільна брехня.

Ми жили недалеко, і якогось жовтневого вечора наші стежки перетнулися.

У мене були заплакані очі, а він — зі смутком у очах. Він знав, що не слід питати, чому плакала, а я знала, що він не відповість, чому засмучений. Тому ми просто говорили про неосяжність нашого життя та які далекі від нас зорі. Я запитала про те, чому він не хоче святкування дня народження. Він відповів, що одна дівчина не може прийти у цей день і тому це немає сенсу.

Через тиждень я йшла до школи, коли мені заграла мелодія мобільного виклику. Телефонував класний керівник...

Я прокидаюся вночі зі сльозами. Я більше не можу слухати ту мелодію і вже ніколи не стану любити жовтень.

Як тихо він жив, так тихо його і не стало. Ваня вийшов подихати свіжим повітрям і не повернувся.

А далі...

Далі нерозуміння та несприйняття. І зараз не вірю, що йому не виповнилось вісімнадцяти. Мені здається, що він просто переїхав, перестав зі мною спілкуватись, але ніяк не те, що його немає серед живих. Пам’ятаю його голос, про що він мріяв та як сильно любив життя. На його могилі я пообіцяла йому, що його смерть не буде даремною, я втілю і його мрії.

Я ще не оговталася, і цей текст — мій перший крок до того, щоб відпустити минуле.

Хочу стати журналістом, щоб своїми текстами добитися до серця людей у головному: щастя близько, але потрібно його побачити. Кожний сам обирає свій сенс життя.

**Перемогу присвятив
другові****Олександр ВОЗНЯК,**
с. Клевань Рівненського району
Рівненської області

З дитинства пов’язував своє життя зі спортом. Одного дня, зустрів хлопця, що став другом мого життя, що вселив віру в мої сили і впевненість. Через нього я й записався до секції дзюдо.

Від початку в мене нічого не вийшло: на першому ж тренуванні зламав руку. Реабілітація, лікування. Повернення до виснажливих тренувань. Знову невдача: на змаганнях посів лиш сьоме місце. Але мій друг підбадьорював: у мене, мовляв, усе вийде. Лиш сила волі і віра...

Новий етап молодого життя — вихід на змагання у Києві, у складі збірної України. Але й тут, здається, фортуна повернулася проти нас.

Першим став на ринг Макс. Але вже на третій хвилині він отримав страшну травму — відкритий перелом ноги. Швидко приїхала миттєво, щоб забрати друга в лікарню — потрібна була операція.

Попри заборону вибігати на татами (я мав виступати за кілька хвилин), все ж прорвався до Макса. Став його заспокоювати, хоч у самого були сльози на очах. Була навіть думка знятися зі змагань, але дав слово другові, що все буде добре. Десь взялися нечутні раніше сили.

Той бій був виснажливим — п’ять сутичок. У результаті я посів перше місце.

Коли журналісти брали в мене інтерв’ю, я найперше сказав, що присвятив цю перемогу другу Макс, який завжди був моєю мотивацією, першою людиною, яка підтримала і повірила у мене, хоч би що.

Мій тренер знімав це на камеру, і після того, як змагання закінчились, ми поїхали у лікарню, щоб відвідати Макса. Однак нас не пустили, бо він відходив після операції від наркозу.

Коли Макс повернувся з київського шпиталю, ми зустрічали його всією командою. Він передусім підійшов до мене і, не сказавши ні слова, міцно обняв...

Зі спортом у мене так і не вийшло, але я зрозумів: хочу стати журналістом. Спортивним.

«Якщо для когось Росія – не ворог, то для мене ця людина не існує»

Інтерв'ю з фронтменом відомого рок-гурту “Kozak-System”

Спілкуючись з Іваном Ленєм, мимоволі переконуєшся, що в здоровому тілі – такої ж якості максималізм і категоричність. Останньою співрозмовник може “поділитися” під настрій (дощовий осінній вечір у Києві, всі втомлені) і не без “допомоги” старого-“добро-го” українського “триггера” – виборів.

Про війну та патріотизм: “Кому Росія – не ворог, той для мене не існує”

– Музиканти, і твій гурт – вже давно в їхньому числі – їдуть на фронт, щоб підтримати бойовий дух військових. Це – для них. А що для тебе?

– Я для себе зрозумів, що на війні – краще, ніж у мирному житті. Бо там усі свої. На війні – найкращі, ті, з ким не соромно, надійно і, найголовніше – одностайно. Коли бачиш таких людей – гордих, мужніх, чесних – з'являється віра в цю країну. Це ті, хто воїни – приналежні до каст, якою треба пишатися. Ще я по-новому усвідомив цінність мирного життя і наскільки недооціненим є подвиг воїнів. Дуже часто вони змушені стояти у воді по пояс в траншеях по 3-4 години, вже не кажучи про те, що отримують каліцтва і ризикують життям. І через це також у мене нема півтонів з приводу того, як боротися з ворогом. Точно – не перемовинами чи ще якоюсь дурнею, аби тільки сподобатися частині електорату, яка нічого не робить в принципі.

– Поділися фронтовим відгуком на вашу творчість, який найбільше запав у душу.

– Я зберіг собі це СМС-повідомлення від одного з бійців 10-ї штурмової бригади “Едельвейс”. Коли ми вчоргове приїхали на Схід, зіграли один з концертів у будинку культури, який розташований буквально за кілометр від лінії розмежування. Задля організації цього концерту СБУ виставила додаткові блокпости, вони стежили за тим, щоб сепаратисти, почувши музику, не намагалися влучити по тому будинку. А ось, власне, повідомлення:

Ваня, вчора ВСЕ тільки и говорили про вас, слухали в тырнете только вас. А сегодня мне рассказал один парень, который сидел среди СЕПАРСКИХ бабок бальзаковского возраста и гораздо старше. Так вот, он смотрел на их реакцию, он говорит, что вы их просто убили. Они апплодировали, вставали, кричали

– Як реагують твої друзі з ЗСУ на “перемовини та іншу дурню”, вона ж віднедавна – це й штрафи за вогонь у відповідь?

– В ЗСУ – 40000 військових... Відповідно, 40000 ув'язнень, яким має бути життя. Хтось страшенно невдоволений, хтось – менше, а хтось взагалі розчарувався і пішов з армії. Я кажу лише про власне ставлення – це дуже зле, коли професійний військовий, який пішов захищати країну, отримує за це по руках. Гаразд, про воїнів, “як реагують”... Та вони,

чорт забирай, [дуріють] від цього! Вони готові розвертатися і йти на Верховну Раду! Але ніхто цього робити не буде, бо всі розуміють, що таке на руку Путіну.

Те, що відбувається, на голову не налазить: армію намагаються поставити на коліна і, фактично, знищують. І через це теж мене обурюють балачки про патріотизм на більшості вітчизняних телеканалів. Для них Росія – не ворог, хоч головний маркер зараз – ставлення до окупанта. Якщо для когось Росія – не ворог, то для мене ця людина не існує, крапка. Тим часом, на “1+1” тобі покажуть патріотичний фільм, але тут же – шоу на День незалежності біля Софії, з Могилевською, Тіною Кароль та російськомовним репертуаром. І нашим, і вашим. У ворога, до речі, такого не побачиш, там все однозначно.

Про шоу-біз: моральний злочин без покарання

– З одного боку маємо цілу когорту сучасних патріотичних артистів, з іншого – все ту ж російськомовну “голімую попу”. З цим явищем варто боротися?

– “Боротися” – не зовсім те слово, бо тут потрібно працювати цілим інституціям. Це повільний еволюційний процес, і його неможливо прискорити шляхом примусу. Мають бути освітні та інші способи доведення суспільству, що українське – це модно і найкраще, кордони України – святі й непорушні, і кожен на своєму місці повинен працювати задля Батьківщини. Але з нашими російськомовними співаками – все просто. Вони розраховують, що війна закінчиться, і буде можна, як раніше їздити на гастролі до Росії. Тому що це дуже ласий шматок музичного ринку. Всі вони чудово розуміють: йде війна, і поїхати “туди” – це отримати осуд в себе вдома. Зараз ніхто до Москви виступати не мандрує, хіба що таємно на якісь корпоративи, і подібне приховується. Вже це – великий здобуток українського суспільства, що бажаючи поспівати в Росії цього не роблять, боячись публічної обструкції.

Безумовно, я засуджую людей, хто продовжує мати стосунки з Росією. Бо завжди пам'ятаю, що вона вбила понад 15000 моїх співгромадян і залишила мільйони без домівок в Криму та на Сході. Та що робити з гастролерами – в мене нема відповіді.

– Йдеться не лише про них, але й поступове згортання теми Росії як ворога в публічному просторі. На рівні фронтменів популярних українських гуртів – чому б вам усім не виступити зі зверненням до В. Зеленського: пане президенте, припиняйте “втомлюватися від війни” в культурі!

– Я впевнений: як би не намагалися, повернути Україну в радянський, “руській мір” вже не вдасться. В тім числі й тому, що ця країна, як і декілька інших, знаходиться в центрі Європи. Щодо звернень: ми це робимо ще відто-

ді, як почалася війна. Свого часу було проведено потужну акцію, до якої долучилися сестри Тельнюк, Олег Скрипка, брати Капранови, Антін Мухарський. Ми запропонували тогочасному президенту П. Порошенку під час війни повністю закрити інформаційний простір з ворогом. Бо інтелектуальний вплив – не менш небезпечний, ніж відкритий вогонь. Тоді ми дійшли з цією пропозицією до рівня Кабінету міністрів. Пізніше виступили з ідеєю запровадження квот україномовного контенту на радіо. Через це зазнали репутаційних втрат – наш гурт не крутили в ефірах протягом трьох років. Тому що більшість українських радіостанцій контролюються не українцями. Тим не менш, це принесло результати.

У зверненнях саме до Зеленського сенсу нема, вони всі опиняться в кошику для сміття. Треба “реагувати точково” на його спроби повернути Україну назад. Один з успішних прикладів – коли вдалося відвернути зміни до Закону про мову, пропонувані нардепом Бужанським. Ми тоді зібралися під Верховною Радою, я теж виступав. І вони побоялися.

– “Вони” бояться, “вони” продукують скандали зі швидкістю, як жодні з попередників. Чому “вони” все ще при владі?

– Я товаришую з Дмитром Ярошем, з комбригом Десятої штурмової бригади, з багатьма військовими та з іншими людьми, які багато чого вирішують в цій країні. Всі чудово розуміють, що спроба повалити чинну владу – це загроза громадянської війни, цим одразу скористається ворог. На превеликий жаль, змінювати щось можна тільки в правовому полі. Зброєю нічого не зробиш. Меншість, яка виступає за державну незалежність, не має ілюзій і усвідомлює, що з чинною владою до цієї незалежності не прийде. Але меншості нічого не залишається, крім як чекати. В нас – унікальна ситуація. Є велика кількість людей, в яких в головах – Радянський Союз, є чимало, хто не вважають Росію ворогом, і є пасіонарна проукраїнська меншість. Вона з кожним роком збільшується, але не так швидко, як хотілося б.

– Це говорить фронтмен культового рок-гурту...

– Я є тим, ким є, живу своїм життям. Якщо творчість “Kozak-System” подобається ще й великій кількості людей, і завдяки цьому нас вважають авторитетами, то це – даність. Але це не означає, що робимо так навмисне. Скажімо, той же наш “Маніфест” не означає, що цією піснею хоч скерувати велику кількість молоді на правильний шлях. Разом з тим, коли кажу в “Маніфесті” “рускому міру” “а пішли ви...”, то справді вважаю так, як кажу. Я – не філософ, який дивиться на світ згори і чудово усвідомлюю, що увесь світ чи Україну не зміню, скільки б не дав інтерв'ю.

Наведу такий приклад. Коли в Білорусі почалася мирна маніфестація – саме вона, а не революція – багато людей вважали Сергія Міхалка, вокаліста гурту “Брутто” (колишній “Ляпіс Трубецкой”), революціонером. Свого часу Сергій, коли в нас був Майдани, написав пісню “Не будь скотом”, “Быки” і найголовнішу,

що стала популярною в Україні – “Воины света, воины добра”. Тижнів три, відколи почалися білоруські події, Фейсбук-сторінка Міхалка “розривалася” від коментарів “чому мовчиш?” Згодом він таки сказав, що мав сказати, але “між рядками” було зрозуміло: одна справа – написати революційну пісню, та зовсім інша – бути революціонером. Музикант пише про те, що йому болить, але його особиста поведінка може не відповідати ув'язненню слухачів.

Підкреслюю, що моєю роботою є змінити найближче оточення, і це вдається. Збільшити кількість людей, які цю країну будуть любити. Насамперед – хорошими, якісними піснями.

Про політику: “Краще сам собі вождь, ніж партійний і зарплата в конверті”

– Наведу приклад “конфлікту інтересів” між “говорити” і “робити”. Це коли раптом з'ясувалося, що Олег Скрипка і гурт “ВВ” брали участь в агітаційному концерті за ОПЗЖ.

– Олега знаю дуже добре, ми товаришуємо, і можу запевнити, що в нього все гаразд з українською позицією. Там просто був “капкан”, до якого він втратив. Звичайно, не з власної волі і не все знаючи. Бо політичні сили, які прагнуть отримати задля реклами зірок, чинять дуже хитро. Тобто тебе запрошують на одне, а втрапляєш на зовсім інше.

У нас теж були подібні ситуації. Отримали запрошення на фестиваль в Ізмаїлі, це було під час президентської кампанії. Ми попередили про свою вимогу: жодної агітації поруч не має бути. Ок. Поверталися з концерту на Західній Україні, були в дорозі цілу добу. На місці бачимо поруч зі сценою автобуси з логотипом “Слуги народу”. Кличемо організаторів, вони запевняють, що під час нашого виступу “усього цього не буде”. Запитую: як можете гарантувати, що на сцену не вийде партійний представник і не скаже, що дійство влаштоване за його кошти? Або що журналісти не напишуть, що “Kozak-System” співали за “Слугу народу”? Ніяк. Одне слово, ми розвернулися і поїхали назад.

– “Kozak-System” бере участь в агітації на місцевих виборах?

– Так. Концертами на підтримку кандидатів від “Європейської солідарності”. Це ті люди, яких знаємо особисто, і вони декларують цінності, які збігаються з нашими.

– А самому піти в політику?..

– Були пропозиції, і не раз. Аж до того, щоб опинитися в першій п'ятірці списку однієї партії в парламенті. Не скажу, якої. Але я не дуже розумію принципи роботи політики. Люди приходять туди, сподіваючись зробити щось для країни, щоб розчаруватися буквально через рік. Один із світлих прикладів – Святослав Вакарчук. Він отримав належну освіту, має знання, але все це тільки для того, щоб побачити: в нас неможливо застосувати політичні закони, які працюють в західному світі. В Україні у владу приходять люди, які або дуже люблять гроші, або одержимі грою.

– Не вдалося переконати в цьому Вакарчука перед його другим походом у Верховну Раду?

– Власне, Славко мені багато чого про політику пояснив. І я наполягаю: він був ширим у тому, аби допомогти своїй країні. Втім, у розумінні того, що таких людей намагаються “стерти” якомога швидше – також.

Я розумію, що принесу більше користі країні, займаючись музикою. Крім того, не хочу переінакшувати себе і втрачати свої напрацьовані роками честь та гідність протягом одного дня. Музиканти сканують навколишній простір значно глибше, ніж решта громадян, але вони ж, за своєю сутністю – романтики. В нас нема гострих зубів і крокодилячої шкіри, щоб протистояти тоннам бруду й образ, які одразу починають на тебе виливатися. Туди треба йти залізобетонним. Я також категорично не хочу отримувати гроші в конверті і робити те, що скаже “вождь”, який є в кожній партії. Разом з тим, не буду повторювати вслід за покійним Кузьмою, що геть усі в Раді – негідники. Там теж працюють нормальні люди, принаймні, ті декілька, з якими дружимо.

Про символи: віри, надії та любові

– Як живеється “Kozak-System” під час карантину?

– Вся культурна галузь неймовірно потерпає зараз. Минулого року ми зіграли 60 концертів, цього року через “ковід” – всього 4. Але записали 11 нових пісень.

– Одна з них – потужна “Героям”, присвячена подіям в Білорусі.

– Коли бачимо, як ця пісня протягом кількох днів набрала мільйони переглядів і мільйон схвальних відгуків, то розуміємо: так, це працює. Тому потрібно робити ще і ще. З “Героями” усі лаври належать Сергію Танчинцю. Це його задум і твір. Він написав текст ще раніше, певний час “лежав у шухляді”. Коли почалася маніфестація в Мінську, попросив білоруського поета Лявона Вольскі перекласти один куплет і приспів. Планувалося, що це буде такий потужний маніфест українських митців на підтримку Білорусі, але відгукнулися тільки ми і гурт “Скай”. Багато хто, кому телефонував Сергій, відмовилися. Це ще одна відповідь на твоє запитання, наскільки музиканти “поспішають” проявляти свою соціальну позицію.

– “Kozak-System” запрошували виступити перед білоруськими маніфестантами?

– Неодноразово. Але ми не можемо поїхати в країну, яка підтримує ФСБ Росії. Також і з міркувань безпеки.

– Яким було значення зміни назви успішного гурту “Гайдамаки” на “Kozak-System”? Коней на переправі не міняють.

– Будь-який колектив – це, як пазл і сім'я, ланцюжок, де кожен доповнює один одного. В ній нема “гетьманів” чи “гуру”. Але один з нас вирішив, що він – Господь Бог. Ми розійшлися, але стара назва “Гайдамаки” належала чотирьом, які пішли. Тож нам, хто залишилися, довелося вигадати нову назву.

Спілкувалася
Людмила ПУСТЕЛЬНИК,
Global Village

Олена БОНДАРЕНКО,
спеціально для “Слова Просвіти” після про-
ходження Головного Бескидського маршру-
ту, 500 км

Цей рік видався важким з причин, усім очевидних. Пандемія, нерозуміння ситуації, неможливість планування, надмір суперечностей, закриті кордони. З моніторів і трансляторів людину заливали (і заливають) новини, що лише підсилюють екзистенційне сум’яття.

Я вирішую вважати похід проміжною мрією. “Якщо не можеш реалізувати мрії бажані, реалізуй, які підвернуться”, — кажу собі. І збираю рюкзак.

Я віддавна люблю гори, вони мене заряджають і надихають. Обоюмо Татри і скелі. Червону розмітку Головного Бес-

Головний Бескидський маршрут (ГБМ) — найдовший пішохідний гірський маршрут Польщі. Має 500 км, червону розмітку і тягнеться через Бескиди Сілезькі, Живецькі, Горці, Бескиди Сондецькі, Бескиди Низькі, Бещади. Маршрут було прокладено у міжвоєнні роки, він звався Карпатським і доходив аж на Україну, до Чорногори.

кидського маршруту обираю досить випадково. І лише після кількох сотень пройдених кілометрів зрозумію — у житті немає нічого випадкового.

Алекс, Руда і собачі шерпи

Спочатку це мало виглядати як весела прогулянка. На старті в Устроні нас було чотири дівчини, чотири рюкзакі і чотири різноманітні психі. Немов компанія із “Володаря Перстнів”.

Дві дівчини згубилися першого ж дня — випали з маршруту, пішли на чеський бік. Намагались ще нас наздоганяти, та все ж піддалися легкості буття і потребі цивілізації. Знайшли буса й повернулися додому.

Я і мій пес мисливської породи, восьмирічний бігль Алекс, пройшли з Устроня до Завої сто кілометрів за п’ять днів у товаристві польки Йовіти і її гавкучої Рудої. Ми не були знайомі раніше та подпасувалися у кроках, йшлося нам добре. Однак це була залежність. Залежність від потреб іншого. Насамперед — від наших рудих компаньйонів. Я несла кілька додаткових кілограмів корму, пару літрів води для Алекса, його плед і рушник, запасний ошийник, слідувала за його диханням, погоджувалася на його привали. Почувалася собачим шерпом. Водночас відчувала наростаючі потреби власні. Шлях вимагав йти у власному темпі, слухати своє тіло і свої думки. Тим більше, що маршрут виявився несподівано важким, вимогливим і розбурхав у мені амбіції. Я вирішила, що обов’язково повернуся на шлях у іншому форматі. Тим більше, що далі по дорозі лежали чотири національні парки, в які, за польськими законами, з собаками не можна.

Так із приємної розваги бескидський маршрут став Шляхом і викликом.

Самотня, вільна й дика

Головний Бескидський маршрут добре розмічений і описаний у путівниках. Мені, інтуїтивно не хотілося споживати чужих

Мені 49, у мене дорослі самотійні діти, вихований пес і омріяні плани, які пішли шкереберть. Я гойдаюсь між настроями: від роздратування — до безсилля. Вкотре перетрушую свою систему цінностей. І мені випадає те саме: самоповага, самодостатність, сміливість. Останні п’ять років живу в еміграції, щирі розмови самої з собою і певне балансування мені звичні. Але зараз я справді розгублена. Не знаю, як підсилити свої базові цінності й куди поставити ногу, щоб зробити наступний крок.

І я рушаю в похід.

вражень. Я залишила у Кракові Алекса, забрала намет і спальник і просто повернулася під червону стрілку у Завої у тому ж місці, де довелося зійти.

Тепер усе було геть інакше. Я опинилася у сонячному зеленому лісі геть сама. Було збудливо і дивно. Далеко від усіх і ближче до себе. Відчувала у ногах сверблячку добити решту 400 км і острах невідомого.

Перший тиждень я люто шарпалася із власним рюкзакком і воювала зі шкарпетками. Я ходила під навантаженням у гори не раз. У вищі гори. І багатоденні ходження мені не новина. Та зараз щось пішло не так. Лямки рюкзака боляче натирали мені ключиці, старі добрі черевики калічили ноги. Тож першим уроком мені стало — слухати своє тіло.

Під лямки я підклала звичайні кухонні губки; а коли вони стерлися — знайшла на дорозі старий лах, відрізала від нього рукави і додала об’єму. Губки, обмотані рукавами чистіше кофти, стали для мене важливішими за вранішню каву. Коли я послизнулася на болоті, лямки рюкзака теж ковзнули на плечах і одна губка десь згубилася — я подерлася назад під слизьку гору. Її шукати. І не було у той час важливішої у світі речі, як та губка.

У звичному житті я не приділяла стільки уваги своєму тілу, як на Шляху. Якщо тобі здається, що щось тебе муляє, тобі не здається — зупинись, послухай себе, зрозумій, де муляє і знайди спосіб це виправити. Наче просто? Не завжди. Особливо, у щоденності, коли зусібів атакують інші подразники. На самоті людина чує саму себе. Це було корисне усвідомлення.

...Проблема зі взуттям і рюкзаком вирішилася несподівано: за якийсь час я так випітніла, що напоєні моєю вологою речі вляглися під вигини мого тіла. Я і моє найнеобхідніше стали цілісним.

Викинути баласт

Я йду. Не планую ні кілометрів, ні часу. Нічого не закладаю. Не планую заздалегідь нічлігів. Обіцяю собі тішитись стежкою під ногами і небом над головою. Трохи боюсь боліт, холодних уже ночей і спання під

хмарками. Сліди на болоті кажуть, що не тільки я у цих лісогорах вільна і дика. Буває, добами не бачу інших людей. Критично не вистачає води. Доводиться передивлятися найнеобхідніше.

Мій рюкзак має об’єм 40+10 літрів. У ньому легкий намет, теплий спальник, похідний пальник із літровою посудиною, наче мінімум речей, дрібна косметика, зарядки, ліхтарик, аптечка, їжа на один день і вода. Що з цього є зайвим?

Охоче позбавляюсь косметики. Мило й шампунь не такі вже й потрібні, коли постає вибір, що робити із рештками води: напиться, умитися, зварити кашу на вечерю, залишити на вранішню каву, залишити воду водою на подальшу дорогу. Речі теж перестають прати, обравши одяг з мериноса, який добре відводить вологу й не тримає неприємного запаху. Решту вбрання міцно стискаю у герметичному мішку — об’єм рюкзака візуально зменшується, й мені наче легшає. Передивляюсь запаси їжі. Половиню їх. Рішуче готую на сніданок кашу з недоторканого запасу: краще мати енергію зараз, ніж безсилою носити потенційну їжу. До речі, це теж урок.

Ліс стає другом. Для перепочинку я обираю ягідні місця: чорниця і ожина дуже виручають. Нагріті сонцем ягоди служать найдомом, питвом і вітамінами. Ліс щедрий.

“З вами усе добре?” — якось чую стурбований голос. “Зі мною все чудово”, — трушу головою. Я нарешті знайшла струмок і сьорбаю прохолодну воду, заплющивши очі від задоволення. “З вами точно усе добре?” — перепитує чоловік. Він теж

Гори на ГБМ — невисокі, але інтервальні. Щоб піднятися на наступну гору, треба практично до нуля скинути висоту гори попередньої. Ти постійно йдеш або угору, або вниз — рівної дороги немає. На 500 км усього маршруту перепад висоти понад 20 тисяч! Що дає майже два з половиною Еверести.

Символічною серединою маршруту вважається Диявольський камінь — п’ятиметровий останець неподалік колишнього лемківського містечка Крилиці (зараз — Крилиця-Здруй). Легенда каже, що диявол ніс каменюку, щоб зруйнувати цілющі мінеральні джерела у місті. Та вчасно закукуриків півень... Так чи не так, місце це містичне. Тут мандрівників допадають дивні емоції, кризи, слабкості.

йде Шлях, і, як виявилось, за фахом є лікарем. Його насторожили мої сині губи. Запідозрив проблеми з серцем, бо день був надмірно спекотний. А я лише ожину їла й тішилась достатку води!

Десь тоді я піймала себе на думці, що вже позбулася навіть фонового продумування різних життєвих справ, стала почуватися частиною природи. Сприйняла себе — отаку натуральну, недосконалу. Слухала себе: ким я тут, у лісі, почувалась. І розуміла, що не людинаю, не звіром, не духом — Лісом. Іншого разу стояла серед полонини — навсбіч безкінечність. Відчувала, як миготить у мені відчуття поміж я-ніщо-посеред-нічого напередермін із Я-Всесвіт! Можливо, тоді я була Полониною.

Отоді ж, десь біля придорожньої каплички, зробила селфі, яке мені сподобалось, чого досі не траплялось. На фото я доросла на свій вік, вилицьовата, засмагла класом, зі зморшками, важким поглядом, у спітнілій сорочці — справжня я. Без баласту.

Не згубити Шлях!

“І як ти тільки не боїшся йти сама!” — казали мені не раз. Питали, чи маю засоби самозахисту. А який самозахист від Природи, Звіра? Я навіть проти комарів спрею не брала й завбачливо куплену мазь від зміїних укусів залишила вдома.

Утім, боялась.

Боялась, передусім, власної неправдності, але цю думку гонила від себе нещадно. Підміняла вірою, що людина може більше, ніж про себе думає. Боялась м’язової відмови від навантажень. Боялась, коли опухали ключиці. Боялась, коли підвернула ногу. Та вранці вставала й з подивом відзначала, що — попри відголоски болю і втому у тілі — цікавість йти далі й піднесення перемагають.

Боялась невідомого. Міська людина надто мало знає про природу. І опинившись наодинці з нею, губиться й панікує. Був день, коли я побоялась йти сама 30 км Шляху. Це був відрізок у безлюдних Бещадах, без альтернативи його проходження. Мені пощастило на супутника. Але і з ним ми залякли, коли просто на стежці побачили

Головний Бескидський маршрут має своїх шанувальників. Є мандрівники, які проходять його частинами. Є ті, що вирушають надовго, із повним спорядженням. Молодше покоління обирає легкість і швидкість. Такі мають маленькі легенькі рюкзаки, здатність долати під 40 км щодня і готові спати у гамаках просто неба. І є спортсмени, які ГБМ, у буквальному сенсі, пробігають. Рекорд у цьому році встановив Роман Фіцек, який самотужки подолав 500 км маршруту за 107 годин і 25 хвилин. І зразу ж за ним Рафал Кот, який за набагато гірших погодних умов пробіг Бескидський шлях на шість хвилин швидше. Рафалу з проходженням помагала група підтримки: подавала сухий одяг, взуття, ситну їжу, робили масажі спухлих ніг, мотивували, на деяких відрізках супроводжували, біжучи попереду, щоб тримався темп. Незалежно від того, яким способом подолати ГБМ, Шлях людину змінює — стверджують усі.

чили свіжу купу. Звичайну купу відходів невідомо кого, але зрозуміло, що великої тварини, яка щойно тут пройшла. Мабуть ми виглядали кумедно, коли купу фотографували і гуглили. “Це купа зубра” — відповів всезнаючий Гугл. “Давай перевіримо ще раз, а якщо ведмедей? Які зубри у Бещадах і на такій висоті?”, — підштовхували одне одного. “Це купа зубра” — вперто казав Гугл. І ми видихнули з полегшенням й пішли далі. Малі люди, які без інтернету навіть у купах не розбираються.

Боялася кризи і мала кризи. Одного дня у Бескиди Низькому разів за п’ять перешкодила гірська річка, згубивши Шлях, дерлася вузькими стежками поміж мокрих трав по груди ще й хмара гонила. Пройду хоч трішки — до Ріпок, до Ганьчової, краще — до Регетова — вмовляла себе. Як на нестабільну погоду, добре й так — потішилася. Йшла важко. Геть сама. Безлюддя тиснуло. А знаєте, як страшно, коли ліс мовчить? І тут же над тобою низько й тихо пролітає яструб, та раптом щось різко ревне — аж кров у жилах заморозить.

Гору Козяче Ребро довіку не забуду! Крутий підйом, слизький спуск, страшний темний ліс. Ще й місцеві мене напередодні цією горою налякали. Мовляв, тут зараз олені рикують. І що зустріти зарядженого тестостероном самця оленя — гірше ніж ведмедей. “Як бачиш, що він кладе роги до землі, біжи, дитинко, — атакуватиме”. Біжи? Та я ледве пленталася!

“Це не твої олені, це не твій страх, Олено”, — умовляла себе, але злякано крутила головою на всі боки. Серце гупало, мов духовий оркестр, й спочатку я ще намагалася співати у голос марші. Але було щось у тій горі, було. Не олені. Щось моторошне. Невидиме, але відчутне. Мені хотілося просто зникнути. Розчинитись у повітрі. Не бути там. Слизьким схилом була ладна на дупі їхати, аби швидше до відкритого простору і світла. Але замість світла наздогнала хмара...

Я ледве спромоглася дістатись до пер-

шого ж даху, дійшла до ліжка і впа-
ла, мов підкошена: спала від третьої
години дня до наступного світанку.
Уранці знайшла свою червону роз-
мітку і дуже швидко пішла за нею,
не оглядаючись. Згодом на Шляху
зустріла ще кількох людей, які роз-
повідали мені про подібні відчуття
від цієї гори. І от що з нею не так?
Навіть зараз, просто згадуючи її,
щоб описати, відчуваю, як мене ли-
хоманить.

Боялася негоди. Грози у горах чи
лісі. Моє мандрування випало на
кінець серпня-вересень. Було ще
тепло, удень навіть гаряче. Але лі-
теско догорало. Дні ставали невбла-
ганно коротші, ночі — вогкі. Навет
щедро набирав вологу й довго сох-
нув, чим ще більше скорочував ме-
ні день. Але Шлях був до мене при-
хильний. Навіть якщо прогнози
іноді лякали дощами, мені щастило
з ними розминутися.

Найбільше я боялася загубити
Шлях! Не скрізь на маршруті поз-
начки були очевидні. Не раз дорога
вимагала зосередженості, уваги до
себе, розуміння дороговказів. Я
вдивлялась у знаки і запам’ятовува-
ла черговий урок. Три тижні черво-
на розмітка була моєю єдиною ста-
більністю. Червоні символи вели
мене немов за руку, й це була рука
друга. Людина ніколи не самотня,
навіть коли сама.

Ми завжди Удома і на Шляху

Комусь це може видатись нуд-
ним: ти встаєш, йдеш-йдеш, відчу-
ваєш гупання серця, ритм кроків,
багато поту, наростаючу втому —
аби до прихистку. І жа, вода, дах над
головою і власне Шлях стають усім.

Утім, у цій повторюваності на-
чебто примітивного прорізється
щось надзвичайно важливе. По-
перше, ти сама, справжня. Виклики
гартують характер. Краса — пом’як-
шує душу. І ти можеш добрати собі
баланс. Почуваєшся цілісною.

Цікавим місцем, де перетина-
ються природа і цивілізація, є гір-
ські притулки. Часто це колишні
гуральські дерев’яні хати, які деся-
тиліттями стояли на Шляху, і з ча-
сом були пристосовані під більшу
кількість нічлігів.

На порозі треба роззуватися. Є щось
символічне у цьому скиданні важких чере-
виків — почуватися удома. І жа, вода і дах
над головою — це і є Дім.

У одному з притулків я неплановано
затрималася. “Відлюдник” Анджей, госпо-
дар притулку у місцевості Бартне, є леген-
дою бескидського шляху, не меншою, ніж
тутешні непрохідні болота. Кажуть про
нього, що неприхильний, недобрый до лю-
дей. Дійшли ці чутки й до мене, тож приг-
лядалась до “відлюдника” з інтересом. “Бо
я маю проблеми із спілкуванням”, — щиро
зізнався він мені. І ми розговорилися.
“Лишися хоч на добу, стань на моє місці і
побачиш, як воно”, — запропонував нес-
подівано, а я несподівано погодилася.

Притулок у Бартному — дерев’яний 40-
літній будинок. Дуже живий. Старі дошки
потріскують, риплять, підлога вгинається,
двері без замків. Зручностей — мінімум.
Розеток — мінімум. Інтернету нема. Теле-
фонного зв’язку нема. Щоб нагріти воду,
Анджей спочатку йде у ліс по дрова, потім
палить у печі. За кожної погоди. Усе в бу-
динку на ньому: закупи, готування, при-
бирання, розміщення мандрівників з до-
роги. Так Анджей живе вже двадцять років.
Для нього притулок — рідний Дім.

“Я готуватиму, а ти розмовляй з люди-
ми — дуже мені цим допоможеш”, — попро-
сив мене.

До віконця кухні підходили дуже різні
люди. Одні раділи теплій страві й дякува-
ли, інші крутили носом, що нема можли-
вості заплатити картою, нарікали, вимага-
ли п’ять видів кока-коли, маршипанів і че-
кали ресторанного обслуговування.

Між наливанням чаю і подаванням
лемківських вареників під Вівальді з радіо,
слухала оповідки Анджея про Шляхетного
Боровика, що росте неподалік; про те, що
римини найкраще складаються у ритмі ру-
бання дров; про спосіб життя, що не дає
старіти; про імпресіонізм і бароко у житті,
про те, як важливо мати спокійний сон...

“Люди хочуть, щоб світ був примітив-
ний, як у супермаркеті: усе по полицях і з
цінниками. А я не люблю, коли світ трак-
тують споживачко. Я хочу бачити в люди-
ні друга, а не клієнта”, — наче виправдову-
вався Анджей, але я добре його розуміла.

Його притулок — Дім у єднанні з при-
родою, а люди наносять сюди, не роззува-
ючись, сміття цивілізації.

На прощання Анджей попросив мене
сісти як на старій фотографії. Він має
якусь таку, з історією. І людей, яких
сприймає як гостей, саме у такий спосіб
фотографує. Десь далі на Шляху я прочи-
тала анджеєву писанку про мене з тим фо-
то. Дякував за допомогу. Мені було так ні-
яково, що спочатку до ладу й не дочитала.
Аж удома, закінчивши Шлях, наважилася
дочитати й дуже розчулилась.

...Останні кілометри до символічної
Великої Червоної Крапки, яка означала
завершення Головного Бескидського мар-
шруту у Волосатому, я йшла дуже повіль-
но. Не відчувала ваги рюкзака. Смакувала
кожен крок. Хотіла затримати в собі усі
проживання зі Шляху.

Дійшла до Червоної крапки. Минула
Червону крапку. Робила нові кроки. І — о,
диво — Шлях не закінчився! Маю й досі це
відчуття.

Де стануть твої ноги, там твій Шлях.

Історія зі Шляху

У притулку на Слов’янці, у затишній
дерев’яній гуральській хаті, пароль до ін-
тернету був Куба. Так мені це свербіло —
чому? Де Бескиди, а де Острів свободи! Не
могла не спитати...

...А, Куба... — закотив очі старший пан,
давній тут бувалець. — Був тут кін з таким
іменем — Якуб, Куба пестливо. Надзви-
чайно розумний гуцул. Умів собі соломки
підстелити на підвіконня у стайні, щоб
м’якенько покласти голову й дивитись на
світ. А ще він возив рюкзаки дітям. Знаєте,
діти сюди часто на зимові табори приїз-
джають, рюкзаки важкі — то їх на Кубу
вантажать, а діти під гору своїм ходом
йдуть. Кубі важко було, стрімкий тут під-
йом. То він вкладав усі свої сили — і йшов,
йшов, йшов; ребра йому двигтіли, груди
роздувались як міхи, аж свист виривався.
А з боку здавалось, що Куба сміється. Усі
дуже любили Кубу за цей дивний сміх. А
впертий і розумний Куба не зупиниться,
доки на самий верх не вийде. Бо так при-
родно легше. А вийде, зітхне глибоко — й
аж тоді відпочиває...

Зворушила мене ця історія, що й казати.

— Я — Куба, я — Куба, — повторювала
собі, надриваючись під наступну гірку, й
під наступну. — Дихай, смійся, йди. Як Ку-
ба. А відпочинок — на кінець підйому. І так
мене це мотивувало й бавило, що я не раз
й справді сміялась, чим була собі на Кубу
схожа ще більше.

На шляху все інакше, навіть соціаліза-
ція: заговориш з людиною — й маєш неза-
бутню історію. І вміння сміятися, коли
ребра від напруги розриває.

Едуард ОВЧАРЕНКО

Якщо у більшості випадків п'єси до постановок обирають режисери, то цього разу ініціатором нової вистави стала народна артистка України Тетяна Стебловська.

Саме з легкої руки Тетяни Володимирівни репертуар Молодого театру свого часу поповнили вистави “Моя дорога Памела”, “Афінські вечори”, “Соло для годинника з боєм”, “Поступитися місце”. Напевне жодна з них не залишить байдужим, торкнеться душі і серця кожного глядача.

— Приділити увагу цій п'єсі мені порадили друзі, які добре знаються на західній драматургії, — розповідає Тетяна Стебловська. — П'єса дуже хороша, вона мені відразу сподобалася. Дала її прочитати нашому художньому керівнику Андрію Білоусу. Він дав добро. Після цього постало питання щодо режисера. У нас ставка робиться на молодь, тому Андрій Федорович запро-

На одній хвилині з глядачем

Помітною подією у культурно-мистецькому житті столиці стала прем'єра вистави “Вона жила в Парижі” за п'єсою Ізраїля Горовіца “Моя літня пані”, що відбулася на камерній сцені Київського національного академічного Молодого театру — режисер Сергій Корнієнко. Жанр вистави визначили як архітектуру стосунків.

понував кілька молодих режисерів. Свого часу для вистави “Поступитися місцем” я надала перевагу Дмитру Весельському — і не помилилася. Сьогодні Дмитро очолює Малий драматичний театр.

Цього разу вибір припав на Сергія Корнієнка. До цього він здійснив у нашому театрі постановки вистав “Фрекен Жюлі” і “Дівочий виноград”. Ці вистави з успіхом йдуть у театрі. Він молодий здібний режисер. Ми працювали швидко і злагоджено.

Мій партнер по сцені Анатолій Сомик, який виконує роль Матіаса, раніше працював у Київському театрі юного глядача на Липках, вже понад 15 років служить в нашому театрі. Зустрічалися в “Афінських вечорах”, де він грав нареченого моєї онуки. Він хороший, досвідчений артист, багато зайнятий у репертуарі.

Олена Узлюк (Хлоя) — теж чудова артистка, дуже тендітна, дуже глибока. На жаль, вона допоки не в повній мірі розкрилася в нашому театрі. Думаю, попереду в неї будуть великі і цікаві ролі. Але й тут вона різна. Роль нерівна, немов хвилями.

Під час роботи над виставою важливим був людський фактор. Ми могли посперечатися, у чомусь не погоджуватися один з одним, але врешті приходили до єдиного знаменника. Репетиція — любов моя. Це той принцип, яким ми керувалися. Режисер любить акторів, актори люблять одне одного і ту драматургію, з якою вони працюють. А без любові нічого не вийде.

Дуже хороше оформлення і костюми. Загальний інтер'єр створила Юлія Заулична. Це талановита людина, її запрошують до роботи над постановками в інших театрах.

Дуже відрадно, що після вистави залишаються глядачі, аби побачити мене, висловити якісь побажання. На виставу йдуть не лише літні люди, а й ті, кому 17-18 років. Вона їх хвилює, і це дуже важливо.

У виставі зібралися три самотності. Ця тема завжди була актуальною. Моя героїня зуміла поєднати двох молодих людей, які спочатку були антагоністично налаштовані одне до одного. Врешті — всі троє знайшли те, чого в них до цього не було — сім'ю.

Жити спогадами можна, але треба дивитися вперед. І не важливо скільки тобі років. Визначили, що моїй героїні 80 років, але і в неї має бути стимул до життя. Це рідна дочка, і син людини, до якої вона пронесла любов через усе своє життя. Мадам Жерар — багатогранна натура, цей образ зацікавив мене, цікавить і глядача.

Дуже багато бажаних побачити виставу. Вистава хвилює людей, вони виходять з неї душевно наповненими. Моє кредо — театр повинен хвилювати, повинен викликати емоції в глядача.

Вперше показали виставу 25 січня на Тетянин день. Зіграли її лише 3 рази. Потім пішли на карантин. Не грали шість місяців, а це для актора великий період. Робили репетиції, треба було все відновити. Краще, щоб таких перерв більше не було, адже театр — це живий організм, який повинен постійно пульсувати, а не бути в застої.

Буду й далі працювати над своїм образом, удосконалювати його. Вистава наби-

рає оберти. Нашим партнером стає глядач, для нас важливо як він реагує. Сьогодні зал заповнений лише наполовину і люди трохи соромляться висловлювати свої емоції. Вони почувають себе скуто. Але потім вистава їх захоплює і вони дають волю своїм емоціям. У кінці вистави аплодують стоячі, довго не хочуть відпускати акторів зі сцени. А це значить, що ми були в контакті з глядачами, достукалися до їхніх сердець, дві з половиною години були з ними на одній хвилині.

Зізнаюся, що грати на камерній сцені складніше. Велика і камерна сцена — це різні форми існування, подачі звуку. Камерна сцена — наче театр на долоні. За півтора метри вже глядач. Тому має бути максимальна щирість і органіки. Це як крупний план у кіно. Працювати крупним планом треба обережно, грамотно. Потрібно знаходити камертон камерної вистави. З відгуків глядачів відчуваю, що ми його знайшли.

За останні роки наш театр дуже змінився. Він називається Молодий — і молодь у ньому займає провідне місце. Це правильно. Наш художній керівник Андрій Білоус розкриває молодих акторів даючи їм великі ролі. Хотіла б згадати Бориса Орлова, який чудово зіграв у виставі “Шинель”. Також це Олександр та Вікторія Ромашки, Дар'я Баріхашвілі, Анна Башева, багато інших молодих акторів, які грають поряд з досвідченими. Репертуар дуже різноманітний. Є вибір на всі смаки. Думаю, що ми на вірному шляху.

У нас дуже хороши колектив. Молодь з повагою ставиться до старшого покоління, прислухається до нашої думки. У цьому велика заслуга керівника, політики, яку він веде. У театрі нічого не робиться підкилимно, все відкрито. Андрій Федорович в усіх питаннях радиться з колективом. До нашого театру прагне потрапити молодь і старші актори не тільки з Києва, а й з інших міст. Щороку відбуваються конкурси, прослуховування.

А я вже думаю над тим, якою буде наступна вистава.

Василь НЕВОЛОВ, театральний критик, письменник, професор Університету сучасних знань, заслужений діяч мистецтв України

Якщо ти зараз думаєш, що головне в твоєму житті — твоя квартира, де твоя дружина готує смачний сніданок, де діти сидять над книжками, готуючись до завтрашніх вишів, а все інше — політика, вибори, епідемії, глобальне потепління — то не твоя справа, і ти якось відсидишся за стінами свого “гніздечка”, і вся оця суєта тебе не торкнеться, тоді тобі сюди.

Новий прем'єрний спектакль Миколаївського академічного художнього російського драматичного театру — “HOMO LUDENS sic semper tyrannis?” створено за п'єсою сучасного білоруського драматурга Тимофія Ільєвського разом з майстрами Грузії та Польщі: режисер-постановник Каха Гогідзе (Грузія), художник-постановник Олена Рикусова та балетмейстер Олена Лисенко (Україна), постановник номерів танцю Ірена Новаковська (Польща), ініціатор і керівник проекту — директор-художній керівник театру Артем Свистун.

Неймовірні паралелі виникають у глядачів під час перегляду цієї вистави з біблійними сюжетами. Спектакль щедро і влучно насичений символами, візуальними підказками, алегоріями. Кожен актор на своєму місці, кожен живе (а іноді вмирає) своїм акторським життям на сцені... Висококласний, гармонійний дует народного артиста України Василя Остафійчука та молодого майстра сцени Андрія Карая привертає особливу увагу.

Трагічний фарс... Це набір всіх часів. Вічна “трійка”: тиран, народ і ті одиниці, що виступають проти тирана... Знаємо це нам, чи не так? Тирана народжує народ, і сам народ може його “обнулити”, але дуже довгий шлях усвідомлення власної відповідальності...

На перший погляд, зіставлення полі-

Апофеоз блазнів чи анатомія покори?!

Нотатки на берегах програмки вистави Миколаївського академічного Художнього драматичного театру

тичного і містерійного театру видається парадоксальним, адже ініційований опозицією політичний театр, на протидію великій державній містерії, прагне десакультуризації панівного міфу (тобто “розчаклування” світу, в якому Макс Вебер бачив закон розвитку історії) і, власне, публічного обговорення проблеми влади (оскільки політичні стосунки — це стосунки, що витікають із боротьби за владу і здійснення влади, а тому й політичний театр — це театр, який обговорює проблеми влади). Інколи політичний театр виступає як містерія походження культурних цінностей, до

яких належать політичний лад, незалежність держави, перемога у війні або на виборах тощо.

Як на мене, режисер Каха Гогідзе — майстер постановок з території театру абсурду. Ось і герої його нової вистави перебираються в площину абсурду, продираючись туди, як у рятівний світ, чіпляючись за нього усіма силами і майже змиряючись там з усіма і змиряючись разом з тим з усіма жахами, що оточують їх в реальній дійсності.

Судить самі: абсурдна ситуація цього трагічного фарсу, абсурдна поведінка лю-

дей, зображених в ньому, абсурдні мотивації їхніх вчинків, абсурдні і самознищувальні їхня жорстокість і пожадливість. Абсурдними є також пізні прозріння і відчайдушні розкаяння, як і спроби любити і ненавидіти, що однаково призводять до смерті — з блаженним або ж спотвореним люттю обличчям. І ще парадокс: у цій виставі герої зовсім не грають в театр абсурду. Вони там, як і ми, глядачі, тут, у нашому часі, давно вже в ньому живуть.

До сюжету білоруського драматурга і режисера Тимофія Ільєвського творці вистави підійшли як до міни “уповільненої дії”. Спочатку тихо-тихо, не форсуючи подій і ніби запевняючи глядача: панове, все спокійно, все нормально, з цього трагіфарсу ми Іонеско робити не будемо — та вони лише присипляють нашу пильність. А потім, коли публіка зовсім вже заспокоїлася і розслабилася, і навіть перестане помічати світ запропонованого ними дивного художньо-сценографічного сценічного простору, видадуть таке крещендо пристрастей, ніби вони не промовляють слова, а виривають їх зі свого горла, розігруючи обшир трагедії тирана і народу.

На сцені — народний артист України Василь Остафійчук у ролі Короля, яка дає йому можливість з блиском виразити своє обдарування. Але це ще не все. На сцені молоді, переконливі, захоплюючі, темпераментні артисти: Константин Гросман (Паломник), Валерій Павленко (Поет), заслужений артист України Володимир Карпенчук (Суддя)... Є ще дуже цікавий Андрій Карай (Блазень), який і стає “альтер его” вистави, та несподівана заслужена артистка України Олена Кошова (Королева).

Спектакль — яскраве видовище божества, талановито і розмашисто зігране. Я зараховую його до улюблених. І готовий насолоджуватися ним багаторазово.

● ГЛЯДАЧ-КРИТИК

Марія ВАЙНО

член Національної спілки кінематографістів України, кіносценарист, член Національної спілки письменників України, поет, прозаїк

“ФОРТЕЦЯ ХАДЖИБЕЙ” — український пригодницький фільм

Приємно, що в українському кінематографі колоритно заявив про себе пригодницький жанр, адже маємо видовищного виробництва “Фортеця Хаджибей” режисера Костянтина Коновалова. Це фільм—епоха — відтворено події кінця XVIII ст. Пригодницький жанр на тлі історичних подій — витриманий. Зображено козака, грузина і татарина, які протистоять безжальному ворогу — російському царату.

Сюжет цікавий, сповнений різних мов і разом з тим — порозуміння між людьми, які протидіють жорстокій несправедливості — й перемагають. Правда, трішки заскладними фразами українською спілкується Фатіма, донька коменданта фортеці — татарина (мама у неї була з Полтави). Адже ж для спілкування достатньо розмовно-побутових фраз, які не мають права кучеряво загромождувати діалоги. Проте глядач в саспенсі це пробає творцям, можливо, навіть дивується й милується цим нерозбірливим акцентом... Також трішки спрощено подано образ старця, якого всі боялися...

А загалом фільм вийшов добротний. Робота оператора-постановника Володимира Гуєвського, художника-постановника Володимира Філіпова та композитора Мустафи Язичиоглу захоплює. А сам Костянтин Коновалов — режисер, видно, креативний педант щодо створення сцен боїв, фехтувань, вибухів, пострілів, — все це є прекрасною оздобою сюжету. А які костюми, верхова їзда, цікавий для того часу реквізит, що засвідчує деталі епохи! Добрий темпоритм фільму, заданий режисером, динаміка структури і розвитку сюжетної історії. Автори переслідували ідею дружби між народами, боротьби проти спільного ворога, розкрили тему кохання і дружби, правди і несправедливості. Тішить гра акторів.

Фільм видовищний. Виглядає дорого.

Орієнтири українського кіно

Минув тиждень “Днів українського кіно” в Івано-Франківську (12-16 жовтня), який проводиться вже четвертий рік поспіль. Обласна рада разом з ОНМЦ відібрала цьогоріч, оплатила і роздарувала культурним закладам, бібліотекам, творчим особам запрошення на перегляд стрічок “Фортеця Хаджибей”, “Толока”, “Пекельна Хоругва, або Різдво Козацьке”, “Східняк”, “Тарас. Повернення”, аби ми могли знати, бачити, орієнтуватися в українському кінематографі сьогодні. Я особисто змогла в такий спосіб побачити три фільми: “Тарас. Повернення”, “Фортеця Хаджибей” і “Толока”.

Вітаю всіх причетних до створення цього фільму!

ПОЕТИЧНЕ українське кіно повернулося!

Я про неперекрутну кінокартину “Толока” Михайла Ілленка.

Так розказати історію Родини, Хати, України може тільки кіноПОЕТ, що є гідним сином своєї землі.

Це — прекрасна за формою і змістом подачі історична феєрія, адже тут використано казкові елементи для розкриття сюжету через сценарно-режисерський хід — екранізацію Шевченкового вірша “У тієї Катерини хата на помості”...

Фільм вийшов у широкий український

прокат 20 серпня 2020 року. Історію починають оповідачі лялькарі. А потім зринають вишукані алюзії — натяки на події нашої історії, красномовні та багатозначні! Автор використовує цілком нові перенесення образів. Метафорика повсюди. Ні, сама картина зіткана з метафор, уособлень, синекдох (в значенні використання однини в множині та навпаки). Вони переростають у смислові кінематографічні афоризми і захоплюють, дивують, не відпускають... От сіють в землю скріпки, символи справ засуджених, а витягують, збирають врожай — колючий дріт (тюрми, заслання). Образ кульової блискавки, як нападницької агресивної політики — піймана, засаджена в банку електриком (тим, що дає світло), як здобуття незалежності. Але веремія продовжується, бо є “свої” і “чужі”. Цікавий образ персонажа на візку, він наче не українського роду, чужак. Катерина його не впізнає, він мовчки, зі схиленою головою приходить у її хату, проте згодом рятує, допомагає, бо справедливий мислячий чоловік... Такі теж були “громо-відводами” в той совєцький час, проте в часі тому персонаж — без власного поступу, руху, — на візку... Немає там тільки чорного і тільки білого. Кожна подія, персонаж — носій певної колоритної тези. Повітряні бульки — як блискавче недовготривале ніщо чи час. Зорі — літопис вічності, папір-меморандум — як ідентифікатор людини для інших... Я про Івана Босого, якому головне — людину вбити: нема ворогів — кидається на своїх... Тут асоціювати можна багато.

І нарешті — розкішний образ Катерини — жінки, матері в образі Берегині Роду, Хати, Землі. Чудодійна, пронизлива гра! Взяти б хоча у різні прошарки часу її перекличку синів і втрату їх... Паралельний сценарний хід — хати як людського прос-

тору, і хати-складанки — неймовірний (хати викладаються одна з одної, як роди, наступні покоління)... Захоплюєшся кінематографічним образомисленням автора. Асоціації виринають, не відпускають, нуртують в Тобі довго... Хоч десь, не буду кривити душою, переінакшується частково це сприйняття — у фіналі, дні нинішньому, де їдуть волонтери. Як на мене, він стилістично — інший. А якщо уявити собі, припустімо: 30 секунд їдуть волонтери на Схід України, співають — і паралельно повертають врізками відеоряд до дідівської хати, яка то віддаляється, то руйнується, бо вмирає селами, то вибухає, бо йде війна... Просяться в закінчення лялькарі (співаючи, можуть й не закривати, посперечавшись, віконця свого театального щита). Поетика так чи якось інакше, але має залишитися в останніх кінематографічних акордах фільму для поетичної цілісності. Це можна змінити, думаю, якщо є можливість і бажання, щоб не випадати зі стилістики жанру, якщо бачення автора співзвучне з моїми думками, бо фільм вартує того, він — шедевральний... Але це рішення режисера. Фільм вже сповнився! І має і матиме в такому сповненні неабиякий резонанс.

Тут задіяне прекрасне гроно акторів. Це і Іванна Ілленко, донька Михайла Ілленка, що грає Катерину, це Богдан Бенюк, Дмитро Лінартович, Сергій Романюк, Дмитро Рибалевський, Мирослав Гай, Василь Кухарський та ін. Розкішні зйомки чудового оператора Олександра Кришталовича, до речі, нашого земляка; колоритна робота художника-постановника Романа Адамчука та Миколи Кішука, монтаж — Юрія Грузинова, звукорежисура Артема Мостового та композитора Романа Вишневецького.

Можна ще і ще промислювати цей фільм, адже в нього неабияка палітра асоціювання; він напевно філософічно-чуттєвий, неординарний, ні на який не схожий на всі часи українського кінематографу і є кращим зразком українського поетичного кіно нашого часу — величний! Тут сильна ідея ЄДНОСТІ — в образі толоки, бо тільки так, громадою, скликаючи люд, можна відновити Хату, ба, більше — Батьківщину, прихисток людини, родини, держави... Честь і хвала авторів!!! Це фільм, яким можемо заявити про себе, про нас, українців, і напувати глядача кінематографічними образами, дивуючи світ!

Таємниці фортеці Хаджибей

У широкий український кінопрокат виходить історико-пригодницький фільм українсько-грузинсько-турецького виробництва “Фортеця Хаджибей”. Стрічка відкриває друге сторіччя історії Одеської кіностудії. Картина знята у традиціях золотого фонду, це фільм для сімейного перегляду про дружбу і кохання, боротьбу добра і зла, шляхетність і підступність.

Едуард ОВЧАРЕНКО

Столична прем'єра фільму відбулася в кінотеатрі “Сінема Сіті”, що знаходиться у торговельно-розважальному центрі Осепан Plaza. Після перегляду стрічки представники ЗМІ мали можливість поспілкуватися з її творцями.

— Фільм створювався до 100-річчя Одеської кіностудії, — розповів режисер-постановник Костянтин Коновалов. — Ми намагалися потрапити у стиль однієї з найстаріших кіностудій світу. В основу сюжету покладена історія, написана відомим одеським краєзнавцем і письменником Євгеном Тимошенком. Вже встигли показати фільм у кількох містах України. Відразу після Києва представимо його в Одесі. У стрічці є як добре знані актори, так і ті, кого глядач побачить вперше.

Знімали в Одесі, у павільйонах легендарної кіностудії, де працювали Шукшин і Довженко. Також зйомки велися в Акермані та на річці Дунай. Вдячні турецьким коледам, які нам прислали зброю, посуд і одяг. Зокрема, яничарська форма до цього була у серіалі “Величне століття”. Є плани щодо продовження стрічки, але для цього потрібні великі кошти — приблизно 28 мільйонів гривень, яких ми сьогодні не маємо.

— Ті події, які глядач побачить

на екрані, за задумом творчої групи сталися за 3-4 роки до створення Одеси, — зазначив генеральний продюсер стрічки, директор Одеської кіностудії Андрій Осипов. — Хаджибей — це турецька фортеця, що була завойована військами Катерини II і зруйнована. На цьому місці постала Одеса. Цей фільм данина нашої поваги до Одеської кіностудії та міста, в якому ми живемо і працюємо.

Довго готувалися до київської прем'єри. Зі столицєю пов'язано багато років мого життя, маю тут рідних і друзів, хотів, аби вони одними з перших побачили цей фільм. Разом з нами з української сторони над ним працювали Національна кіностудія імені Олександра Довженка, Тер-

нопільська кінокомісія, кампанія Інсайт-Медіа. А також наші колеги з Туреччини та Грузії.

Одна зі сцен відбувається у тому павільйоні, де знімали фільм “Місце зустрічі змінити не можна”, інші відомі стрічки. Також глядач зможе побачити крісло на якому сидів кардинал Ришельє у картині “д'Артаньян і три мушкетери”. Ми прагнули, аби цей фільм об'єднав глядачів різних поколінь, щоб на його перегляд люди приходили цілими родинами. Після України покажемо “Фортецю Хаджибей” у Туреччині. Тут стрічку готові представити 600 кінотеатрів. Потім буде Грузія, а за нею — країни північної Америки.

Українсько-грузинський актор Іраклій Маруашвілі зізнався, що відточує свою акторську майстерність на Одеській кіностудії з 2016 року, а його робота у “Фортеці Хаджибей” — перша головна роль. Потрапив у проєкт зовсім випадково, за тиждень до початку зйомок. Це був перший фільм, в якому Іраклій зіграв роль українською мовою, вчився фехтувати і їздити на коні. Успіх картини, на

його думку, у злагодженій роботі команди однодумців.

Так само лише за кілька днів до зйомок потрапила у стрічку і Катерина Шевченко, для неї теж уперше це була одна з головних ролей. Вважає вдалим свій творчий тандем з Іраклієм Маруашвілі. За її словами фільм вже схвально оцінили глядачі з Луцька, Львова та Тернополя. Але для Катерини дуже важливий саме київський прем'єрний показ, адже на нього завітала мама актриси.

На відміну від Катерини та Іраклія в Олександра Половця вже чималий акторський досвід, але зйомки у цій стрічці — перша робота на кіностудії міста, в якому він народився і виріс. Народний артист України Анатолій Дриженко вважає, що ця, можливо й наївна казка, ймовірно допоможе у наш непростий час зробити оточуючий світ хоча б трохи добрішим і світлішим. А заслужений артист України Дмитро Рибалевський зізнався, що йому буде цікаво почути як його персонаж говоритиме турецькою мовою, адже по батьковій лінії у нього є частка турецької крові.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото Аліни ГАРМАШ

Від Шевченка до Забужко

У Київській опері (Київському муніципальному академічному театрі опери і балету для дітей та юнацтва) відбувся концерт до Дня захисника України “Слава Героям!” Його учасники – народні артистки України Леся та Галина Тельнюк, хор та симфонічний оркестр театру (диригенти – заслужений артист України Віктор Плоскіна та Ділявер Осман, хормейстер – Анжела Масленнікова). Прозвучали пісні на музику Лесі Тельнюк і слова українських поетів – від Тараса Шевченка до Оксани Забужко.

вернувся, продовжує зніматися як актор. Зокрема, зіграв головну роль у фільмі “Черкаси”. Проект “Стусове коло” надзвичайно важливий для сестер Тельнюк, і нова пісня обов’язково увійде до цього проекту, адже він розширюється, як і всі інші програми артисток стає глибшим.

Вірш “Від тебе до мене” написаний Атеною Пашко досить давно. Цю жінку ми знаємо як дружину В’ячеслава Чорновола. Вона була прекрасною поетесою, ліричною і ніжною. Очевидно цей вірш вона присвятила своєму чоловікові, який у той час був далеко від неї, на заслання. Пере-

кладена Лесею Тельнюк на музику пісня сьогодні звучить дуже сучасно, вона про хлопців і дівчат, які на сході захищають наш спокій. Воїн АТО Валерій Кузик зняв відеокліп до цієї пісні, що по суті є невеликим документальним фільмом. Цей кліп можна переглянути в ЮТУБі.

Роман Семисал написав вірш “Мені тебе не вистачає”, який присвятив своїй дружині. Разом із сестрами Тельнюк він взяв участь у проекті “Пісні війни”, де вони втроя виконали пісню на цей вірш. А пісню “Хлопчику, хлопчику...” створили за зна-ковим віршем Оксани Забуж-

ко, який поетеса присвятила тим хлопцям, які вийшли на Майдан, потім пішли на фронт і зараз на сході боронять нашу Вітчизну. Це твір про кохання, про мужність і про силу.

Пісню “Вір мені”, слова до якої написала Галина Тельнюк у 2015 році, виконавиці прагнули показати ту любов, ніжність і силу, які дає жіноче кохання чоловікам, що підтримує їх і надихає. А до пісні “Лілеї” вірші створила Леся Тельнюк. Вона про наших жінок, сестер, матерів, про тих, хто віддав своє життя на війні, про тих, хто продовжує боротися як волонтер, як воїн. Жінка-воїн — унікальне явище в нашому житті. Думка написати цей вірш виникла у Лесі в Северодонецьку, де сестри Тельнюк зустрічалися з жінками-воїнами. Дехто з цих жінок мав серйозні поранення. Артистки не могли оминати цю тему, бо такі жінки-воїни заслуговують високих слів і високої музики. Пісня на вірш Сергія Жадана “Сніг” про перше кохання, про ту межу, що розділяє дитин-

ство і зрілість. Цей вірш Сергій написав вже під час війни.

У цьому році виповнюється 50 років від створення пісні “Червона рута”. І під час концерту вирішили згадати її автора, видатну людину і композитора Володимира Івасюка. Прозвучала ще одна його широковідома пісня “Я піду в далекі гори”.

Пісня на слова Ірини Цілик “Повертайся живим” була створена у 2014 році. Цю пісню сестри Тельнюк із великим піднесенням виконували з багатьма оркестрами, в багатьох країнах, у Київській опері була створена однойменна музично-драматична вистава. Слова цієї пісні важливі для нас усіх і будуть важливими завжди.

А завершальним акордом музичного вечора стала пісня “Рядок з автобіографії” (вірш Оксани Забужко), музика до якої була написана 1 березня 2014 року. Цей твір співачки виконували разом із залом. Долучитися до святкового дійства могли всі бажуючі, адже трансляція концерту відбувалася онлайн.

**ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2020

**Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):
Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 77**

**на 1 місяць
на 3 місяці**

**19 грн 82 коп. на півроку
56 грн 86 коп. на рік**

**107 грн 32 коп.
209 грн 94 коп.**

**Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка**
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН
Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА
Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК,
Іван ЮЩУК
Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК
Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО
Відділ коректури
Ольга ЖМУДОВСЬКА
Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН
Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Ольга ЖМУДОВСЬКА

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosivity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.
Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
Редакція не завжди поділяє
погляди своїх авторів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов’язкове.
Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617

